

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

**„POLITIČKI SISTEM I PRAVA NACIONALNIH
MANJINA U BOSNI I HERCEGOVINI“**

MAGISTARSKI RAD

MENTOR:

Prof. dr. Elmir Sadiković

KANDIDAT:

Amela Jašarević

Sarajevo, oktobar 2023.

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSIJEK POLITOLOGIJA; UPRAVLJANJE DRŽAVOM

**„POLITIČKI SISTEM I PRAVA NACIONALNIH
MANJINA U BOSNI I HERCEGOVINI“**

MAGISTARSKI RAD

MENTOR:

Prof. dr. Elmir Sadiković

KANDIDAT:

Amela Jašarević

Sarajevo, oktobar 2023.

SADRŽAJ

UVOD	1
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	2
1. Problem istraživanja	3
2. Predmet istraživanja.....	4
3. Ciljevi istraživanja	5
4. Istraživačke hipoteze.....	5
5. Ocjena dosadašnjih istraživanja.....	6
6. Očekivani naučni i/ili stručni doprinos teoriji i praksi.....	7
I DIO	8
1. POJAM I PRAVA NACIONALNIH MANJINA	8
1.1. Međunarodno –pravni okvir nacionalnih manjina.....	9
1.1.1. Slučaj Sejdić i Finci	9
1.1.2. Slučaj Pilav	11
1.1.3. Slučaj Zornić.....	12
1.2.Pojam nacionalnih manjina.....	14
II DIO.....	16
2. KONSTITUTIVNOST U BOSNI I HERCEGOVINI.....	16
2.1. Historijski prikaz konstitutivnosti	19
2.2. Konstitutivnost kroz ustavnopravni poredak Bosne i Hercegovine	22
2.2.1. Ustav BiH	23
2.2.2. Ustav FBiH	25
2.2.3. Ustav RS	26
2.3. Predstavljenost konstitutivnih naroda u organima vlasti	27
2.4. Organi vlasti Bosne i Hercegovine	30
2.5. Entitetski organi vlasti.....	33
2.5.1. Vlasti Entiteta Federacije Bosne i Hercegovine	33
2.5.2. Vlasti Entiteta Republike Srpske	37
2.6. Organi lokalnih zajednica	41
III DIO	45

3.1.Dejtonska Bosna i Hercegovina - konstitucionalizam bez demokratije	45
3.2.Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini	46
3.3.Proturječnost ustavnih rješenja	48
IV DIO	49
4.EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE	49
4.1.Sociodemografsko obilježje ispitanika – analiza opštih karakteristika ispitanika uključenih u istraživanje	49
4.2.Deskriptivna statistička analiza odgovora	55
4.3.Diskusija dobijenih rezultata istraživanja	67
4.4.Preporuke za rješenje problema	70
ZAKLJUČAK	71
LITERATURA	73
POPIS GRAFIKONA	81
POPIS TABELA	82
PRILOZI	84
ANKETNI UPITNIK.....	84

UVOD

Bosna i Hercegovina je država Jugoistočne Evrope, smještena u zapadnom dijelu Balkanskog poluostrva. Porijeklo imena Bosna nije do kraja rasvijetljeno i pored postojanja više teorija, ali se zna da je ono po prvi put dokumentovano u X stoljeću, u djelu bizantskog cara Konstantina VII Porfirogeneta, pod nazivom "De Administrando Imperio". Naziv Hercegovina potiče od titule srednjovjekovnog feudalca Stjepana Vukčića Kosače – herceg svetog Save. Površina državne teritorije Bosne i Hercegovine iznosi 51 129 km². Bosna je u kontinuitetu uspjela zadržati svoje ime i približan prostorni obuhvat.

Političko-geografski razvoj Bosne i Hercegovine su odredili događaji iz XX stoljeća. Država je bila u posebnu statusu okvirom Austrougarske, međutim mjesto eskalacije Prvog svjetskog rata je promijenilo teritorijalni integritet u Kraljevini Jugoslaviji, te je došlo do obnove njene državnosti odlukama ZAVNOBiH-a i AVNOJ-a u toku Drugog svjetskog rata. Na osnovu tih odluka, postala je jedna od šest republika SFR Jugoslavije, te je nezavisnost stekla 1992. godine.

Oružani konflikt u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. završen je Daytonskim mirovnim sporazumom - međunarodnim ugovorom čiji je cilj bio uspostaviti mir u Bosni i Hercegovini, ali i stvoriti mehanizme za održavanje i zaštitu uspostavljenog mira. Dio ovog Sporazuma, kao aneks IV, odnosi se i na aktualni Ustav Bosne i Hercegovine, odnosno aneks IV je taj Ustav, koji kao izvor političkog i pravnog sustava BiH nije proistekao iz unutarnjeg konsenzusa u Bosni i Hercegovini, već je rezultat međunarodnog sporazuma. Na osnovu Daytonskog mirovnog sporazuma osniva se i Ured visokog predstavnika kao posebna međunarodna organizacija koja dobiva ovlaštenja i postaje ključni instrument izvršne vlasti u BiH. Uz to i u drugim bitnim segmentima političkog i pravnog sustava međunarodni predstavnici dobivaju veliku ili odlučujuću ulogu: Ustavni sud, Dom za ljudska prava, regulacija izbora, regulacija telekomunikacija i medija, monetarna sfera, policija i obrana.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

- **Historijska metoda** – će koristiti za upoznavanjem sa navedenom temom, odnosno, na koji je način uređena ova materija na domaćem planu s jedne strane, a kakvu su regulativu usvojile druge države koje se bore sa sličnim problemom. Također, ovom će se metodom nastojati prikazati kako je tekao suživot bosanskohercegovačkog stanovništva na prostoru Bosne i Hercegovine prije uvođenja Dejtonskim mirovnim sporazumom koncepta konstitutivnosti.
- **Metoda analize** – Na osnovu ove metode biće detaljno predstavljena i obrađena tematika koja se dovodi u vezu sa navedenom temom istraživanja.
- **Komparativna metoda** - komparativnim metodom vršit ćemo uporednu analizu o implementaciji koncepta konstitutivnosti u Bosni i Hercegovini i u uporedno – pravnim sistemima
- **Dogmatička metoda** – na osnovu nje ćemo tačno definirati pravne norme koje su na snazi kod nas, ali i u uporednom pravu, te ćemo ukazati na značaj njihove primjene,
- **Metoda indukcije i dedukcije** – obzirom da su ova dva metoda međusobno povezana, na osnovu metoda indukcije ćemo ukazati na pojedinačne pravne akte koji su fokusirani na problem ovog istraživanja, a na osnovu deduktivne metode ćemo moći ukazati na konkretne zaključke koji su pojedinačno navedeni.
- **Metoda sinteze** – će se koristiti u završnom poglavlju, kako bi se na osnovu predočenih činjenica moglo objediniti istraživanje i na taj način predstaviti rezultati do kojih se došlo, što u konačnici znači potvrdu ili odbijanje svega što je navedeno u radu.
- **Anketna metoda** - U empirijskom dijelu rada prikazani su rezultati provedenog istraživanja. Anketno istraživanje kao kvantitativna metoda istraživanja, ima za cilj istražiti važne činjenice kada je riječ o predstavljenoj tematici.

1. Problem istraživanja

Bosna i Hercegovina je složena država koja je nakon disolucije Jugoslavije i ratnih dešavanja na ovim prostorima doživjela svojevrsnu transformaciju ustavno – pravnog uređenja. Ranije Republika Bosna i Hercegovina, potpisivanjem Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kolokvijalnog naziva Dejtonski mirovni sporazumi čiji je sastavni dio i Aneks IV, Ustav Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina je uspostavila svoju složenu strukturu uspostavljanjem dvaju entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, te Distrikta Brčko.

Na prostorima Bosne i Hercegovine su vjekovima živjeli jedni sa drugim, a ne jedni pored drugih svi njezini narodi i to je ono što daje Bosni i Hercegovini epitet multietničke i multikulturalne. Ustavom Bosne i Hercegovine se najprije u Preambuli potvrđuje da Bosna i Hercegovina, ranije Republika Bosna i Hercegovina, nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom modifikovanom Ustavom i sa postojećim, međunarodno priznatim granicama. Nadalje se potvrđuje nastavljanje članstva u Ujedinjenim nacijama, te mogućnost da naša država zadrži članstvo ili zatraži prijem u organizacijama u okviru sistema Ujedinjenih nacija, kao i drugim međunarodnim organizacijama izvan njega.

Ustav Bosne i Hercegovine u samoj Preambuli definiše kao ustavne kategorije Bošnjake, Hrvate i Srbe, kao konstitutivne narode i građane Bosne i Hercegovine, koji zajedno sa ostalima odlučuju da Ustav ima sadržaj kakav je bez izmjena ostao na snazi do danas. Bosna i Hercegovina je kako je to Ustavom određeno demokratska država, u kojoj međutim nisu u potpunosti zaživjela sva demokratska načela i principi u punom kapacitetu, čemu je eklatantan primjer kršenje aktivnog ili pasivnog biračkog prava. Međutim, da bi se ovo razumjelo, neophodno je na samom početku dati historijski osvrt na državno uređenje Bosne i Hercegovine. Tako će u prvom dijelu rada pažnja posvećena biti historijskom prikazu života Bošnjaka i Srba kao konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini, od prvih pomena Bosne i Hercegovine pa do danas. Potom je nužno kroz ustavno uređenje i rješenja kakva predviđaju Ustav Bosne i Hercegovine, odnosno

entitetski ustavi, dati prikaz zastupljenosti konstitutivnih naroda u institucijama na najvišim državnim nivoima, ali i na nižim nivoima vlasti, sve do nivoa lokalnih zajednica. Na taj će se način dobiti slika o ustrojstvu pravnog poretka.

Za problematiku ovog rada su od krucijalnog značaja odluke Evropskog suda za ljudska prava poput onih u slučajevima *Sejdić i Finci protiv BiH*, *Zornić protiv BiH*, *Pilav protiv BiH*, te neuspjeli pokušaji ustavnih promjena. Uz to, biće obrazložena predstavljenost konstitutivnih naroda u organima vlasti.

Na koncu će biti predstavljena rješenja koja bi bilo poželjno implementirati u sistem, odnosno izmjene koje je neophodno načiniti kako bi Bosna i Hercegovina i došla do željenog članstva u Evropskoj Uniji. Drugačije rečeno, u ovom završnom dijelu će biti elaborirani *de lege ferenda* propisi koji bi mogli poslužiti za dalje usavršavanje domaćeg zakonodavstva, što bi u konačnici dovelo do koherentnijeg sistema. Obzirom na sve navedeno, **kao primarni problem istraživanja u okviru ovog rada uzima se zastupljenost konstitutivnih naroda i ostalih građana Bosne i Hercegovine u organima vlasti.**

2. Predmet istraživanja

Ima li se u vidu činjenica da problem istraživanja određuje predmet istraživanja, ovo istraživanje će kao primarni fokus imati zastupljenost konstitutivnih naroda i ostalih građana Bosne i Hercegovine u organima vlasti. S tim u vezi je neophodno određivanje teorijskog koncepta konstitutivnih naroda i njegova implementacija u sistem Bosne i Hercegovine. Također će biti pažnja posvećena i temeljnim principima demokratske države, te historijskom pregledu života konstitutivnih naroda u vrijeme prije uvođenja termina konstitutivnosti u ustavno – pravni poredak. Ujedno je zanimljiva, o čemu će također biti riječi kao o okosnici rada, predstavljenost konstitutivnih naroda na svim nivoima vlasti. Stoga će biti obrađeni svi relevantni zakoni i međunarodni akti, koji se dovode u vezu sa navedenim. U tom smislu će se ukazati na to da li navedeni pravni akti

zaista djeluju u funkciji zaštite konstitutivnih naroda i da li su mehanizmi zaštite koji su predviđeni, poput vitalnog nacionalnog interesa dovoljni za istu.

3. Ciljevi istraživanja

Cilj istraživanja temelji se i formuliše na osnovu iznesenog predmeta i problema istraživanja. Stoga će obrada rada imati slijedeće ciljeve:

- Naučnu deskripciju predmeta istraživanja;
- Predočiti rješenja koja su sadržana u Ustavu BiH, kao i entitetskim ustavima, te aktima nižih nivoa vlasti;
- Predočiti rješenja koja su na snazi u uporednom pravu;
- Predstaviti značaj odluka Evropskog suda za ljudska prava;
- Te se osvrnuti na pitanje da li se odredbe domaćeg zakonodavstva trebaju mijenjati;

Naučni i praktični značaj ovog rada biće usmjeren na detaljnu obradu svih pojmova koji su navedeni u okviru problema istraživanja, kao i na različitost rezultata do kojih dovodi primjena različitih rješenja koja su predviđena u uporednom pravu u odnosu na domaće.

4. Istraživačke hipoteze

Osnovna hipoteza:

Uzimajući u obzir značaj hipoteze, njenu funkciju te pretpostavku da se kao osnovni problem pri tumačenju položaja konstitutivnih naroda u domaćem pravnom sistemu, osnovna hipoteza bi bila:

H0: „Položaj konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini udaljava državu od demokratskih ideala i posljedično dovodi do diskriminacije građana“.

Posebne hipoteze:

***H1:** Shvatanje koncepta konstitutivnosti u Bosni i Hercegovini se uveliko razlikuje od teorijskog modela ovog pojma;*

***H2:** Pogrešno razumijevanje koncepta konstitutivnosti dovodi u praksi do diskriminacije građana Bosne i Hercegovine;*

***H3:** U cilju premošćivanja diskriminatornog koncepta, neophodne su sistemske promjene na svim nivoima vlasti, od najvišeg, državnog, do nivoa lokalne zajednice;*

5. Ocjena dosadašnjih istraživanja

Prilikom postavljanja predmeta istraživanja, zatim određivanja hipoteze i metoda koje će se koristiti u ovom istraživanju, te obzirom na značaj navedene teme, bitno je navedeni problem predstaviti na adekvatan i razumljiv način. Upravo zbog toga, u dosadašnjim istraživanjima obrađen je koncept konstitutivnosti u Bosni i Hercegovini, značaj odluka Evropskog suda za ljudska prava i način predstavljanja konstitutivnih naroda u organima vlasti, ali je svako od ovih pitanja razmatrano zasebno i nije se detaljnije bavilo rezultatima do kojih se dolazi u praksi.

Dosadašnja se istraživanja također nisu bavila sveukupnom korelacijom odnosa između konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini, te načinom na koji ustavno – pravni poredak utiče na njihov odnos, što se može smatrati svojevrsnim nedostatkom, s obzirom na to da je značaj ove problematike enorman, naročito u okolnostima današnjice u kojima se sve češće postavlja pitanje eventualne izmjene Dejtonskog mirovnog sporazuma.

6. Očekivani naučni i/ili stručni doprinos teoriji i praksi

Najprije, svrha je ovog israživanja da potakne na razradu i analiziranje problema navedenog kao problem istraživanja, a kada je u pitanju naučni i stručni doprinos u teoriji i praksi. Polazi se od pretpostavke da će ovo istraživanje primarno ukazati na značaj pravilnog razumijevanja koncepta konstitutivnosti naroda tretiranog radom, posebice ističući i zastupajući potrebu za implementacijom drugačijih rješenja u domaći pravni sistem, kako bi se osigurala vladavina prava i jednakopravnost svih građana, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu i na bilo kojem nivou vlasti.

I DIO

1. POJAM I PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Evropski sud za ljudska prava ustanovljen je Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu Konvencija) i djeluje u okviru najstarije europske organizacije, Vijeća Europe. Sjedište Evropskog suda za ljudska prava je u Strasbourgu, u Francuskoj, a službeni jezici Suda su engleski i francuski jezik. Pravila postupka pred Sudom regulirana su Poslovníkom Suda i Konvencijom.

Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju dana 12.07.2002. godine i tim činom je prihvatila nadležnost Evropskog suda za ljudska prava da odlučuje o aplikacijama/zahjevima bilo koje fizičke osobe, nevladine organizacije, skupine pojedinaca ili druge države članice koji tvrde da su žrtve povrede prava utvrđenih u Konvenciji što ih je počinila Bosna i Hercegovina.

Značajno je istaći da je obaveza poštivanja prava i sloboda garantiranih Konvencijom i njenim protokolima u Bosni i Hercegovini nastala već stupanjem na snagu Ustava Bosne i - Hercegovine dana 14.12.1995. godine koji u članu II proglašava Konvenciju izravno primjenjivom u Bosni i Hercegovini, dajući joj prioritet nad svim ostalim zakonima. Međutim, tek ratificiranjem Konvencije kao međunarodnog ugovora poštivanje prava i sloboda iz Konvencije i dodatnih protokola u Bosni i Hercegovini postalo je predmet kontrole od strane Evropskog suda za ljudska prava.

Ratifikacijom Konvencije Bosna i Hercegovina se obvezala i da će se podvrgnuti konačnoj presudi Evropskog suda za ljudska prava u svakom sporu u kojem sudjeluje kao stranka. Presuda u kojoj Sud utvrdi da je došlo do povrede prava predstavlja uputu državi na koju se odnosi da osigura poduzimanje određenih korekcijskih mjera kako bi se utvrđena povreda prava ispravila, oštećenom isplatila naknada i spriječilo ponavljanje istih ili sličnih

povreda u budućnosti. Komitet ministara Vijeća Evrope nadležan je za nadgledanje izvršenja presuda Suda na nacionalnom nivou.

1.1. Međunarodno –pravni okvir nacionalnih manjina

Države moraju osigurati puni učinak konvencijskih standarda, onako kako ih je protumačio Europski sud za ljudska prava, iako deklaratorna priroda presuda ostavlja državama da izaberu način na koji će otkloniti posljedice povrede konvencijskog prava. Europski sud za ljudska prava presudom može utvrditi da je država povrijedila neko konvencijsko pravo, ali ne može ukinuti ili preinačiti sporne odluke domaćih tijela niti ukinuti domaće propise (Keller i Marti, 2016:834). Jedno od načela koje izvire iz prakse ESLJP-a jest da obveza država ne prestaje dok svoje postupanje ne usklade s Konvencijom.

Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu donio je tri presude protiv Bosne i Hercegovine vezano za povredu Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Konvencija) i protokola uz Konvenciju. Radi se o predmetima „Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine“ od 22. decembra 2009. godine, „Zornić protiv Bosne i Hercegovine“ od 15. jula 2014. godine i „Pilav protiv Bosne i Hercegovine“ od 9. juna 2016. godine. U nastavku će biti obrazložena sva tri slučaja.

1.1.1. Slučaj Sejdić i Finci

U predmetu „Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine“ radilo se o tužbi dva državljana BiH - g. Derve Sejdića i g. Jakoba Fincija, koji su se žalili da im je onemogućeno kandidiranje na izborima za Dom naroda i Predsjedništvo BiH zbog njihova romskog odnosno židovskog podrijetla. Europski sud je u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“ utvrdio kršenje članka 14. Konvencije u svezi s člankom 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju iz razloga što podnositelji tužbe (aplikanti) nisu u mogućnosti kandidirati se za mjesto izaslanika u Domu naroda BiH, a to nije obrazloženo na objektivni i razuman način.

U istom predmetu Sud je utvrdio i kršenje članka 1. Protokola br.12 uz Konvenciju jer aplikanti nemaju mogućnost kandidiranja za članove Predsjedništva BiH.

Da bi njihova apelacija uopće bila dopuštena, oni su morali dokazati da su žrtve kršenja prava iz Konvencije, odnosno da su izravno pogođeni osporavanom mjerom. Sud zaključuje da je imao u vidu aktivno sudjelovanje apelanata u javnom životu, te da je bilo potpuno opravdano prihvatiti kao činjenicu da su apelanti razmišljali o kandidaturi za Dom naroda i Predsjedništvo.

Ovo iz razloga što je g. Sejdić u trenutku donošenja presude obnašao dužnost promatrača za romsku populaciju pri Misiji OESS-a u Bosni i Hercegovini, dok je ranije bio član Vijeća Roma BiH (najviše predstavničko tijelo lokalne romske zajednice) i član Savjetodavnog odbora za pitanje Roma (zajedničko tijelo koje se sastoji od predstavnika lokalnih Roma i relevantnih ministarstava).

Gospodin Finci je u trenutku donošenja presude obnašao dužnost veleposlanika BiH u Švicarskoj, a prije toga je obnašao dužnost predsjednika Međureligijskog vijeća BiH i direktora Agencije za državnu službu BiH. Koliko je ovako stajalište suda objektivno, imajući u vidu kontekst ukupnih odnosa u BiH, nije predmet ovog rada, ali je Sud na njemu zasnovao dopustivost njihovih tužbenih zahtjeva. Sud je rješavajući o meritumu tužbenih zahtjeva apelanata zaključio da je prošlo sasvim dovoljno vremena od potpisivanja Dejtonskog sporazuma do donošenja odluke (14 godina) da se u potpunosti trebaju, kako u Predsjedništvu tako i u Domu naroda, primijeniti odredbe Konvencije i njezinih protokola. Ipak, zaključak većine sudaca bio je da relevantne odredbe nisu bile usmjerene na uspostavljanje etničke dominacije kako su to u tužbi navodili apelanti, već da je namjera takvih odredbi bila usmjerena na osiguranje stvarne ravnopravnosti između strana u sukobu, odnosno tri konstitutivna naroda. Sud je dao za pravo svim apellantima da se mogu kandidirati za određene pozicije u vlasti (Predsjedništvo i Dom naroda) pozivajući se na relevantne odredbe Konvencije, odnosno protokola uz Konvenciju.

Presuda Suda u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“ samo je utrla put za kasnije presude „Pilav protiv BiH“ i „Zornić protiv BiH“. Sud se u ovim potonjim rukovodio

razlozima iznesenim u prvoj presudi, te samo ukazao na kršenja odredbi iz Konvencije i protokola uz Konvenciju.

1.1.2. Slučaj Pilav

U predmetu „Pilav protiv Bosne i Hercegovine“, koji je podnio državljanin BiH g. Ilijaz Pilav, koji se žalio zbog zakonske nemogućnosti da se kandidira na izborima za člana Predsjedništva BiH kao Bošnjak iz Republike Srpske, odnosno da ne može glasovati za bošnjačkog člana Predsjedništva BiH, Sud je presudio da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju.

Pravni zastupnik Ilijaza Pilava, Damir Arnaut, nakon što je donesena presuda, istaknuo je da je ovo bila i očekivana presuda, ali ima mnogo novina budući da je Europski sud za ljudska prava prvi put u svojoj praksi eksplicitno istakao da je kombinacija etničkih i teritorijalnih kriterija posebno nedopustiva kada je u pitanju njen diskriminatorni osnov.

Arnaut također smatra da će ova presuda biti pravni presedan koji će se koristiti u kasnijim odlukama suda i nekim drugim situacijama, a možda i u situacijama iz BiH ukoliko se ove diskriminatorne odredbe Ustava BiH uskoro ne promijene. Sud je, naime, razmotrio žalbu političara koji trenutno boravi u Republici Srpskoj, koji se deklarira kao Bošnjak, na činjenicu da mu je zakonski onemogućeno da se kandidira za člana Predsjedništva BiH. Od Pilava bi se zahtijevalo, iako je pripadnik jednog od konstitutivnih naroda koji imaju ustavno pravo da učestvuju u izborima za Predsjedništvo BiH, da napusti svoj dom i preseli se u Federaciju BiH radi ostvarenja tog prava. Sud smatra da je isključenje Pilava iz izbora za Predsjedništvo BiH na osnovu njegovog etničkog porijekla i mjesta boravka ravno diskriminaciji.

1.1.3. Slučaj Zornić

U predmetu „Zornić protiv Bosne i Hercegovine“ aplikantica Azra Zornić se žalila zbog činjenice da se nema pravo kandidovati na izborima za Dom naroda Federacije i Predsjedništvo BiH jer se ne izjašnjava kao pripadnica jednog od tri konstitutivna naroda (Bošnjaka, Hrvata i Srba), nego jednostavno kao građanka BiH. Europski sud je u predmetu „Zornić protiv BiH“ presudio na isti način kao i u slučaju „Sejdić i Finci protiv BiH“. Utvrdio je da je došlo do povrede članka 14. Konvencije u svezi s člankom 3. Protokola br. 1 u odnosu na nemogućnost da se aplikantica kandidira za Dom naroda BiH. Sud je presudio da je došlo i do povrede članka 1. Protokola br. 12 u odnosu na nemogućnost da se aplikantica kandidira i na izborima za Predsjedništvo BiH.

Kao što je ranije pomenuto, Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju sa svim njezinim protokolima tek u julu 2002. godine, iako je Konvencija objavljena u Službenom glasniku BiH broj 6/99, dakle znatno ranije nego ju je ratificirala. U čitavom Općem okvirnom sporazumu za mir u BiH i svim njegovim aneksima, a posebno u Ustavu, snažno se potencira zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda jer je Konvencija sastavni dio Ustava, s izravnom primjenom i supremacijom u odnosu na sve zakone u Bosni i Hercegovini, iako Bosna i Hercegovina tada nije bila članica Vijeća Europe niti je ratificirala Konvenciju. Izravna primjena Konvencije znači da u slučaju kada neko od prava i sloboda zaštićenih

Konvencijom nije regulirano domaćim propisima, izravno će se primijeniti Europska konvencija. Supremacija podrazumijeva da u slučaju kada je razlika u normiranju, odnosno zaštiti nekog prava u domaćem zakonodavstvu u odnosu na isto pravo u Konvenciji, primijenit će se Konvencija, a ne domaće zakonodavstvo ako je opseg prava koja štiti Konvencija veći.

Važno je posebno napomenuti kako je svega 13 od ukupno 47 država Vijeća Europe ratificiralo sve protokole uz Konvenciju. Činjenica da čak 34 države to nisu učinile, među kojima su i Savezna Republika Njemačka, Italija, Švicarska, Velika Britanija, Francuska, Švedska, Poljska, Austrija i dr., a Protokol broj 12 nisu potpisale ni ratificirale zemlje poput

Francuske, Velike Britanije, Poljske, Švedske ili Švicarske, sve to pokazuje različite stavove u odnosu na pojedine protokole, a posebno na Protokol broj 12.

Relevantne odredbe za ovu problematiku su Konvencija i protokoli uz Konvenciju, i to:

Članak 14. Konvencije glasi:

„Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su; spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugom mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.“

Članak 3. Protokola broj 1 uz Konvenciju glasi:

„Visoke strane ugovornice obavezuju se da u primjerenim vremenskim razmacima održavaju slobodne izbore s tajnim glasovanjem, pod uvjetima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja, naroda pri izboru zakonodavnih tijela.“

Članak 1 Protokola broj 12. uz Konvenciju glasi:

„1. Uživanje svih prava određenih zakonom osigurati će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što su spol, boja kože, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili drugi status.

„2. Nikoga ne smiju diskriminirati javna tijela na bilo kojoj osnovi, kako je i navedeno u stavku 1.“

1.2. Pojam nacionalnih manjina

U dosadašnjem periodu bilo je više pokušaja da se definiše pojam nacionalne manjine. Još uvijek nema neke univerzalno prihvaćene definicije o nacionalnim manjinama.

Ideja i praktične implikacije konstitutivnosti postaju složenije ako unutar istoga pravno-političkog okvira postoji i djeluje više konstitutivnih, a time i suverenih političkih zajednica koje uspostavljaju zajednički ustavni okvir unutar kojeg se adresira, pozicionira i uravnotežuje opće i posebno, zajedničko i pojedinačno. U tom kontekstu značenje konstitutivnosti bitno se dopunjuje načelom ravnopravnosti na koje se prebacuje težište u višenacionalnim državama kao što je BiH. Upravo se u tako složenim državama ovaj atribut posebno ističe zbog izazova ujednačavanja i uravnoteženja položaja konstitutivnih skupina kao ravnopravnih nositelja suvereniteta. S tim u vezi konstitutivnost, koja je ustavni i pravni normativ, vrednuje se kroz ravnopravnost/ jednakopravnost – kao načelo, čijom se potvrdom u društveno-političkoj praksi, nastoji postići sama konstitutivnost.

Trnka (2000:50) kaže kako, etimološki, riječ konstitutivan potiče iz latinske riječi *constituo*, koja kao glagol znači: postaviti, urediti, osnovati, ustanoviti, dok kao imenica (*constitutio*) znači: unutrašnja struktura, uređenje, organizacija, ustav, zakon.

Profesor Trnka Kasim smatra da: „Konstitutivnost naroda je kolektivno pravo uže od suverenosti ali šire od individualnog prava na nacionalni identitet. Konstitutivnost nema kao konzekvencu pravo na samoopredjeljenje niti pravo na odcjepljenje. Nijedan narod svoju konstitutivnost ne ostvaruje nezavisno od ostalih naroda koji imaju ista prava. Konstitutivnost podrazumijeva uzajamno pravo sva tri naroda da određuju ustavno uređenje (zajedno sa građanima i ostalim) i da koriste sve mehanizme za ostvarivanje i zaštitu nacionalne ravnopravnosti“ (Trnka, 2006: 178).

U dosadašnjem periodu bilo je više pokušaja da se definiše pojam nacionalne manjine. Još uvijek nema neke univerzalno prihvaćene definicije o nacionalnim manjinama.

Ideja i praktične implikacije konstitutivnosti postaju složenije ako unutar istoga pravno-političkog okvira postoji i djeluje više konstitutivnih, a time i suverenih političkih zajednica koje uspostavljaju zajednički ustavni okvir unutar kojeg se adresira, pozicionira i uravnotežuje opće i posebno, zajedničko i pojedinačno. U tom kontekstu značenje konstitutivnosti bitno se dopunjuje načelom ravnopravnosti na koje se prebacuje težište u višenacionalnim državama kao što je BiH. Upravo se u tako složenim državama ovaj atribut posebno ističe zbog izazova ujednačavanja i uravnoteženja položaja konstitutivnih skupina kao ravnopravnih nositelja suvereniteta. S tim u vezi konstitutivnost, koja je ustavni i pravni normativ, vrednuje se kroz ravnopravnost/ jednakopravnost – kao načelo, čijom se potvrdom u društveno-političkoj praksi, nastoji postići sama konstitutivnost.

Trnka (2000:50) kaže kako, etimološki, riječ konstitutivan potiče iz latinske riječi *constituo*, koja kao glagol znači: postaviti, urediti, osnovati, ustanoviti, dok kao imenica (*constitutio*) znači: unutrašnja struktura, uređenje, organizacija, ustav, zakon.

Profesor Trnka Kasim smatra da: „Konstitutivnost naroda je kolektivno pravo uže od suverenosti ali šire od individualnog prava na nacionalni identitet. Konstitutivnost nema kao konzekvencu pravo na samoopredjeljenje niti pravo na odcjepljenje. Nijedan narod svoju konstitutivnost ne ostvaruje nezavisno od ostalih naroda koji imaju ista prava. Konstitutivnost podrazumijeva uzajamno pravo sva tri naroda da određuju ustavno uređenje (zajedno sa građanima i ostalim) i da koriste sve mehanizme za ostvarivanje i zaštitu nacionalne ravnopravnosti“ (Trnka, 2006: 178).

II DIO

2. KONSTITUTIVNOST U BOSNI I HERCEGOVINI

Konstitutivnost naroda mjerimo njegovom teritorijalnom rasprostranjenošću, demografskom ili ekonomskom moći, ali nije moguće mjeriti postotnim udjelom ukupnog broja stanovnika. U Bosni i Hercegovini postoji posebno ustavno određenje konstitutivnosti triju naroda – Bošnjaka, Hrvata i Srba. Tako rečeno, ukoliko dobra praksa razvijenih demokracija može predviđati pozitivnu diskriminaciju u svrhu promocije i zaštite prava nacionalnih manjina, na koji način bi onda mogli kreirati institucionalna rješenja u Bosni i Hercegovini na temelju postotnog udjela jednog od triju konstitutivnih naroda u ukupnom broju stanovništva. Jednakost i ravnopravnost triju konstitutivnih naroda u postojećem konsocijacijskom modelu ne osigurava ni predviđena autonomija segmenata, onako kako je uspostavljena u Bosni i Hercegovini.

U Bosni i Hercegovini, tri konstitutivna naroda nemaju isti stepen organizovanja vlastite autonomije. Hrvati i Bošnjaci nemaju jednako rješenje vlastitih autonomija, odnosno karakterizira ga niži stepen teritorijalne i institucionalne autonomije uklopljen u entitet Federacije BiH. Srbi su na svoj način realizovali teritorijalnu i institucionalnu autonomiju u sklopu entiteta Republike Srpske.

Narodi ne bi imali jednak status i ne bi bili ravnopravni ukoliko bismo njihovu konstitutivnost mjerili u postocima (postotnim udiom) pripadnika u ukupnom broju stanovništva. Ne bi bili ravnopravni i ako rješenje autonomije segmenata ne bi bilo jednako za sva tri konstitutivna naroda. Iz tog proizilazi neutemeljeno rješenje problema, koje možemo nazvati etničkom teritorizacijom, a ona podrazumjeva formiranje jednog ili više entiteta za svaki od tri konstitutivna naroda.

Slika 2. Konstitutivna podjela naroda u Bosni i Hercegovini po entitetima

Izvor: <https://hamdocamo.wordpress.com/2012/06/07/hamdo-camo-sjecanja-na-genocid-u-r-bih/>, datum pristupa 21.12.2020

Ratno nasilje je u velikoj mjeri izmjenilo demografsku strukturu stanovništva, te se ne može okončati proces tzv. etničke teritorijalizacije. Takvo rješenje, koje sadrži načelo tzv. etničke teritorijalizacije poslalo bi pogrešnu poruku narodu i ojačalo bi nedemokratska uvjerenja u bosanskohercegovačkom društvu kako protjerivanje stanovništva može biti naknadno demokratski verifikovano.

Nakon teških ratnih iskustava, ali i uz naslijeđe kolektivističkog duha komunističke ideologije, bosanskohercegovačku zajednicu moguće je obnoviti na temelju prihvaćanja bazičnog konsenzusa koji bi obuhvatio politička načela, demokratske vrijednosti te

mehanizme i procedure zaštite i ostvarenja osnovnih prava sadržajno ugrađene u sam Ustav. Odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1. jula 2000. potvrdila je konstitutivnost triju naroda na cijelome teritoriju Bosne i Hercegovine, pa bi potvrda načela tzv. etničke teritorijalizacije dovela u pitanje prostornu i institucionalnu konstitutivnost triju naroda. To bi prešlo u nejednakost i neravnopravnost tih naroda, ali i svih građana Bosne i Hercegovine. Bazični konsenzus za društvenu stabilizaciju i demokratsku konsolidaciju Bosne i Hercegovine treba naći u formi preklapajućeg konsenzusa koji proizlazi iz liberalizma. Postizanjem preklapajućeg konsenzusa moguće je akomodirati etničke osjećaje konstitutivnih naroda, umanjujući tako jaz između pretpolitičkih identiteta i političkog identiteta zajednice. To pridonosi stvaranju uporišta političke integracije, što rađa specifičnu ustavnu, a samim time i političku kulturu u društvu.

Jürgen Habermas¹ je teorijski razvio model ustavnog patriotizma, usklađujući načela liberalnog univerzalizma i komunitarnog partikularizma, te tvori koncept za konsolidaciju društva. Koncept ustavnog patriotizma može osigurati pravednu i prihvatljivu konstitutivnu formu koja bi stabilizovala i uskladila nacionalne odnose u bosanskohercegovačkom društvu na način da sva tri etnička naroda budu gledana podjednako.

Omer Ibrahimagić (Ibrahimagić, 1995) smatra da: „historijski gledano, nema nikakvog naučnog osnova da se Bošnjaci, Srbi i Hrvati proglase konstitutivnim nacijama. Gledano historijski, te tri nacije nisu konstituirale Bosnu i Hercegovinu kao državu, već je Bosna kao hiljadugodišnji politički prostor, na kome je nekoliko vijekova egzistirala i istoimena međunarodno priznata država, konstituirala je tri danas postojeće nacije. Teorija o

¹ Pojam i ideja ustavnog patriotizma nastali su u podijeljenoj Njemačkoj nakon Drugog svjetskog rata. Promovirao ih je Dolf Sternberger kao model izgradnje novog identiteta Nijemaca na ruševinama građanske lojalnosti prema podijeljenoj zemlji. Sternberger ne smatra patriotizam nekritičkim divljenjem domovini koje je u njemačkom sjećanju bilo primarno povezano s njemačkom nacijom, nego ga opisuje kao društveno i političko ponašanje građana kojima nisu važni prvenstveno vlastiti interesi, nego zajedničko dobro. Sternberger tvrdi da su barem do kraja 18. stoljeća svi oblici patriotizma bili ustavni patriotizmi – shvaćeni kao ljubav prema zakonima i općim slobodama. Za njega je ustav domovina građana. Izraz ustavni patriotizam od Sternbergera je preuzeo Jürgen Habermas dodavši mu univerzalističku komponentu. Shvaćanje ustavnog patriotizma Jürgen Habermas razvio je u kontekstu "Sukoba povjesničara" iz 1986. godine. U osnovi je Habermasova koncepta politički ideal "nacije građana" koji se suprotstavlja koncepciji nacije shvaćene kao pretpolitičko jedinstvo jezika i kulture. Tako prema Habermasovu konceptu ustav kao najviši pravni akt treba biti uspostavljen kao vlastita referenca. Riječ je o ideji tzv. samoreferentnog ustava. Iznose se različiti elementi teorija ustavnog patriotizma Dolf Sternbergera i Jürgena Habermasa te se na temelju tih elemenata uspoređuju njihovi koncepti ustavnog patriotizma.

konstitutivnosti nacija u Bosni i Hercegovini je neposredno u funkciji destruiranja Bosne i Hercegovine kao suverene države sa jedinstvenim teritorijem“.

2.1. Historijski prikaz konstitutivnosti

Državnost Bosne i Hercegovine svoje korijene vuče još iz srednjeg vijeka. Car Konstantin Porfirogenit u djelu *De administrando imperio* (Imamović, 2008:57) u X stoljeću spominje ime Bosna („horion bosona“) kao naziv zemlje Bosne. Na čelu srednjovjekovne bosanske države bio je vladar koji je za sve važnije odluke morao imati odobrenje staleške skupštine koja se u historijskim izvorima najčešće spominje kao „stanak sve zemlje Bosne“, ali i kao „zbor“, „sva Bosna“, „sav rusag bosanski“. Prema Noelu Malcolmu (Malcolm, 1995:13), britanskom historičaru: „Bosna i Hercegovina je zemlja koja ima svoj povijesni identitet - da je zapravo jedna od povijesnih zemalja u Europi, s gotovo neprekinutom poviješću kao izrazita geopolitička cjelina od srednjeg vijeka do današnjeg dana. U većem dijelu razdoblja od 1180. do 1463. bila je nezavisna kraljevina; od 1580. do 1878. bila je ejalet (izraz koji označava najveću teritorijalnu jedinicu u Otomanskoj carevini); od 1878. do 1918. „krunska zemlja“ u sklopu Austro-Ugarske; a od 1945. do 1992. Federalna republika“(Malcolm, 1995:13). Državnost Bosne i Hercegovine je neupitna, što potvrđuju čvrsti i neoborivi historijski dokazi.

Državnost Bosne i Hercegovine se mora spomenuti zajedno sa periodom Drugog svjetskog rada. To je period u kojem je došlo do obnove državnosti Bosne i Hercegovine. Na prvom zasjedanju ZAVNOBIH-a u Mrkonjić Gradu 25. i 26. novembra 1943. godine donesene su odluke kojima se obnavlja državnost Bosne i Hercegovine. Također je usvojena i Rezolucija koja je odražavala zajednički život građana bez obzira na razlike u etničkom, religijskom i svakom drugom pogledu.

Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine predstvlj jedino političko predstavništvo, a narodi Bosne i Hercegovine danas kroz njega žele da njihova zemlja bude slobodna i mirna zmlja u kojoj će biti osigurana jednakost i ravnopravnost svih Srba, Muslimana i Hrvata. No, Bosna i Hercegovina nije ni srpska, ni

hrvatska, ni muslimanska. Sva tri naroda moraju ravnopravno učestvovati u izgradnji Narodne Demokratske Federativne Jugoslavije.

Na Drugom zasjedanju ZAVNOBIH-a održanom u Sanskom Mostu od 30. juna do 2. jula 1944. godine posebno je naglašena: „ravnopravnost Srba, Hrvata i Muslimana Bosne i Hercegovine, koja je njihova zajednička i nedjeljiva domovina.“ Ovdje treba posebnu pažnju obratiti na pojam nedjeljivosti Bosne i Hercegovine oko kojeg su se dogovorili i na kojem su istrajale tadašnje političke elite, pogotovo zbog današnjeg vremena kada je prisutna revizija povijesti sa ciljem negiranja državnosti Bosne i Hercegovine. Međutim, na principu nedjeljivosti insistirale su vladajuće elite i nakon Drugog svjetskog rata što je dodatno afirmisalo bosanskohercegovačku državnost (Kamberović, 2003:14-15).

Još tada primjećeno je da na prostoru države Bosne i Hercegovine žive tri etničke skupine koje su, iako imaju određene različitosti opredijeljene za zajednički život i izgradnju države uz poštivanje jednakosti i ravnopravnosti svih. Na ovaj način: „iako nije upotrijebljen pojam „konstitutivnosti naroda“, zapravo su dati svi bitni elementi njegovog sadržaja i smisla“ (Kamberović, 2003: 17). Pojam konstitutivnosti naroda u ustavnoj i političkoj teoriji i praksi je novi pojam. On je korišten i ranije u Jugoslaviji ali isključivo kao politička kategorija. Status ustavne norme dobiva kada je uveden u ustavni sistem Federacije Bosne i Hercegovine Vašingtonskim mirovnim sporazumom 1994. godine. Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma godinu dana kasnije pojam konstitutivnosti naroda postaje ustavom određena i zaštićena vrijednost na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine (Begić, 2011:410).

Sintagma „konstitutivnost naroda“ je nepoznata u političkim i ustavnim uređenjima zapadnih demokratija. To se može i razumjeti ako se uzme u obzir evropska tradicija nacionalnih država. U tim državama opasnosti da budu diskriminirane izložene su manjinske nacionalne, vjerske i jezičke grupe. S tim u vezi razvijao se sistem zaštite manjina, garantujući visok nivo ljudskih prava i sloboda i propisujući efikasne mehanizme zaštite. (Trnka, 2000:47) Sa problemom definisanja prava na konstitutivnost susrela se i Arbitražna komisija Mirovne konferencije o Jugoslaviji. Komisija je formirana od strane Evropske zajednice 1990. godine i donosila je akte u formi savjetodavnih mišljenja, sa

kojima se očitovala o pojedinim pravnim pitanjima. Kao jedno od tih pravnih pitanja nametnulo se i pitanje prava konstitutivnih naroda u republikama bivše Jugoslavenske Federacije (Begić, 2011:411).

„Da li srpsko stanovništvo iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kao konstitutivan narod Jugoslavije, uživa pravo na samoopredjeljenje?“ - to je pismo napisano od strane Republike Srbije, gdje se predsjednik Konferencije za mir u Jugoslaviji (Iorg Carrington) obraćao komisiji za mišljenje. Pismo je 20. novembra 1991. godine primio predsjednik Arbitražne komisije. Badinterova Komisija je zauzela stav da prava Srba koji žive u BiH moraju da se uzmu u obzir prije nego što bilo kakvo pravo na samoodređenje građana BiH bude ostvareno.

U mišljenju broj 2 Komisija priznaje pravo na priznavanje identiteta jednoj ili više konstitutivnih grupa, jedne ili više etničkih, vjerskih, jezičkih zajednica, koje one imaju u skladu sa međunarodnim pravom. S tim u vezi Arbitražna komisija smatra da srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj ima pravo uživati sva prava priznata manjinama i etničkim grupama međunarodnim pravom i odredbama Nacrta konvencije za mir u Jugoslaviji od 4. novembra 1991. godine, na čije su se provođenje obavezale republike Bosna i Hercegovina i Hrvatska. (Ibrahimović, 2012:145.-146). Svi mirovni planovi za Bosnu i Hercegovinu koriste pojam konstitutivnost bilo da ga vežu za pojam naroda ili teritorijalne jedinice u Bosni i Hercegovini. Kutiljerov plan koji je nastao u okviru Konferencije o Jugoslaviji, rezultirao je usvajanjem dva dokumenta koji su trebali poslužiti kao osnova za pregovore: „Izjava o principima za novo ustavno uređenje“ i Mapa „konstitutivnih jedinica“.

Prema Izjavi o principima za novo ustavno uređenje Bosna i Hercegovina definisana je kao država u postojećim granicama sastavljena od tri konstitutivne jedinice zasnovane na nacionalnom principu i uz uvažavanje ekonomskih, geografskih i drugih kriterija. Prema Kutiljerovom mirovnom planu pojam konstitutivnosti vezan je za teritorijalne jedinice. Osnovna vodilja ovog dokumenta „jeste da se nasilno uvede dominantna etnička komponenta i da, na toj osnovi, preko noći ustavno i teritorijalno ustrojstvo poprими etnički predznak, čime je otvoren „sukob“ i sa tradicijom identiteta BiH, na jednoj strani, a isto

tako i sa standardima savremenih demokratskih društvenih zajednica u domenu ljudskih prava i građanskih sloboda, na drugoj strani“ (Begić, 1997:96).

Vašingtonski mirovni sporazum su 18. marta 1994. godine potpisali najviši predstavnici Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske.

Činjenica da je Vašingtonski mirovni sporazum potpisan od strane najviših predstavnika Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine govori o umiješanosti Hrvatske u rat u Bosni i Hercegovini te mu daje međunarodnu dimenziju obzirom da sposobnost zaključivanja međunarodnih ugovora imaju sve suverene države (Begić, 2012:5.-73). S tim u vezi treba naglasiti: „Političari koji žele nezavisnu Hrvatsku ili samostalnu Srbiju žele zavisnu ili među sobom podijeljenu BiH“ (Plevnik, 1997:15). Sporazumom je uspostavljen mir na području države na kojem žive Bošnjaci i Hrvati. Pojam konstitutivnosti naroda po prvi puta postaje ustavna kategorija. Vašingtonski mirovni sporazum je doživio uspjeh i upravo je bio dobra polazna osnova kreatorima Dejtonskog mirovnog sporazuma: „budući da su konceptualno i suštinski identični principi inkorporirani i u Dejtonski ustav, s tom razlikom što su odredbama o konstitutivnosti naroda ovaj put pored, Hrvata i Bošnjaka, obuhvaćeni i pripadnici srpskog konstitutivnog naroda i što se njegovo teritorijalno važenje odnosi na teritorij cijele Bosne i Hercegovine“ (Begić, 2011: 413).

2.2. Konstitutivnost kroz ustavnopravni poredak Bosne i Hercegovine

Ustav Bosne i Hercegovine je sastavni dio Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. Mirovni sporazum dogovoren je 21. novembra u Daytonu, a potpisan 14. decembra 1995. u Parizu. Prema Ustavu, Bosna i Hercegovina nastavila je svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država sa modificiranom unutrašnjom strukturom. U članu XII stav 2 Ustava Bosne i Hercegovine propisana je obaveza entiteta da: „U roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovog Ustava, entiteti će amandmanskim postupkom izmijeniti svoje ustave da bi se osigurala saglasnost sa ovim Ustavom u skladu sa članom III stav 3 tačka (b)“ (Ustav BiH, član III stav 3 tačka (b)).

Konstitutivni narodi su dobili značaj ustavne kategorije. U citiranoj ustavnoj sintagmi konstitutivni narodi su stavljeni na prvo mjesto, što upućuje na zaključak, pa i ustavnu obavezu, da se u operativnom dijelu Ustava daje primat nacionalnom u odnosu na poziciju građana.

Kategorija konstitutivni narod nepoznata je u komparativnom ustavnom pravu. Sasvim su rijetka i akademska razmatranja ovog fenomena. U političkoj praksi i literaturi u vrijeme bivše Jugoslavije ovaj pojam se koristio iako se u ustavima izričito nije koristio. Iz ustavnih rješenja i konteksta ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine mogle bi se izdvojiti karakteristike ustavne kategorije.

2.2.1. Ustav BiH

Ustav Bosne i Hercegovine, kao što je poznato, predstavlja Aneks 4 međunarodnog multilateralnog ugovora poznatog pod nazivom Opšti okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Nakon dužeg mirovnog procesa i završne runde pregovora u američkoj vazduhoplovnoj bazi pored grada Daytona, Sporazum je parafiran 21. novembra 1995. godine. Potpisan je 14. decembra 1995. godine u Parizu i istog dana stupio na snagu. Autentični tekst Sporazuma je na engleskom jeziku. Prilikom potpisivanja, u Parizu su predstavnici ugovornih strana, Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i tadašnje Savezne Republike Jugoslavije, zaključili dodatni sporazum kojim su se obavezali da će, u saradnji sa Ministarstvom vanjskih poslova Francuske, pripremiti autentične prevode Opšteg okvirnog sporazuma i njegovih 11 aneksa na bosanski, hrvatski i srpski jezik. U skladu s tim, na nivou eksperata započete su aktivnosti ali su se, na samom početku, pojavile bitne razlike u interpretaciji. Zajednički rad nikada nije nastavljen. Ured visokog predstavnika (OHR) je 1996. godine objavio neslužbeni prevod na tri jezika koji su u službenoj upotrebi u BiH. Pažljivim uvidom u te tekstove mogu se zapaziti i određene razlike materijalno-pravnog značaja. Budući da je Ustav nametnut međunarodnim ugovorom, do promjene ustavnog uređenja nije došlo u skladu sa revizijskim postupkom propisanim prethodnim legalnim i legitimnim Ustavom Republike Bosne i Hercegovine, pa se može govoriti o ustavnom diskontinuitetu.

Ustav BiH je pošao od priznavanja faktičkog stanja i pozicija stečenih silom i ratnim osvajanjima, uključujući i rezultate genocida, etničkog čišćenja i drugih masovnih kršenja međunarodnog humanitarnog i ratnog prava. Sve se odvijalo suprotno svim principima međunarodnog prava i svjetskog poretka. Ustavna rješenja u BiH temelje se na ratnim dešavanjima i jedino se tako mogu objasniti. To se naročito ogleda u gruboj etnizaciji ustavnog modela, u uspostavljanju unutrašnje strukture koja nema uporišta u socijalnim, ekonomskim, kulturološkim, tradicionalnim ili bilo kojim drugim racionalnim kriterijima, u izostavljanju ili bitnom sužavanju demokratskog legitimiteta institucija javne vlasti i sl. Ilustrativna je činjenica da se međuentitetska linija razgraničenja praktično podudara sa linijom vojne konfrontacije u trenutku uspostavljanja prekida vatre, što nabolje ilustruje prihvatanje faktičkog stanja ostvarenog ratom.

Polazna odrednica Ustava BiH koja to omogućava, sadržana je već u njegovoj preambuli² i glasi: Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi, zajedno sa ostalim, i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine. Na ovaj način su postavljene najmanje dvije konstante i specifičnosti ustavnog uređenja BiH.

➤ **Preambula**

Na temelju poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti,

Predani miru, toleranciji i pomirenju,

Uvjereni da demokratske ustanove vlasti i pravični postupci najbolje uspostavljaju miroljubive odnose u pluralističkom društvu, U želji da promiču opće blagostanje i gospodarski razvitak kroz zaštitu privatne svojine i promicanje tržišnog gospodarstva,

Rukovođeni ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda,

² Ustavni sud BiH, u predmetu broj U-5/98 u kome se odlučivalo o usaglašenosti brojnih odredaba ustava entiteta sa Ustavom BiH, utvrdio je da preambula Ustava BiH ima obavezujuću ustavno-pravnu snagu. Ovaj je stav bio od izuzetnog značaja za odgovor na pitanje da li se ravnopravnost sva tri konstitutivna naroda odnosi samo na institucije države ili i na oba entiteta i ostale nivoe vlasti. Naime, citirana odredba je jedina koja garantuje takvu ravnopravnost i koja se sistemski nalazi na takvom mjestu da se odnosi na cjelokupno ustavno uređenje. Tom odlukom, koja se sastoji iz četiri djelomične odluke, Sud je utvrdio da nisu u saglasnosti sa Ustavom BiH odredbe Ustava Federacije BiH prema kojima su u tom entitetu konstitutivni Bošnjaci i Hrvati i Ustava Republike Srpske prema kojima su u tom entitetu konstitutivni samo Srbi. Entiteti, nažalost, nisu postupili prema ovoj odluci Ustavnog suda pa je visoki predstavnik međunarodne zajednice morao intervenirati i na osnovu ovlaštenja iz Daytonskog sporazuma nametnuti odredbe prema kojima su u oba entiteta ravnopravna sva tri konstitutivna naroda.

*Opredijeljeni za suverenitet, teritorijalni integritet i političku neovisnost Bosne i Hercegovine sukladno međunarodnom pravu,
Odlučni da osiguraju puno postivanje međunarodnog humanitarnog prava,
Nadahnuti Općom deklaracijom o ljudskim pravima, međunarodnim paktovima o civilnim i političkim pravima, odnosno o gospodarskim , socijalnim i kulturnim pravima, i Deklaracijom o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, kao i drugim instrumentima ljudskih prava,
Podsjećajući na Temeljna načela usaglašena u Genevi 8. rujna 1995. i u New Yorku 26. rujna 1995.,*

Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi /zajedno sa ostalima), i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine:

2.2.2. Ustav FBiH

➤ Preambula

Federacija Bosne i Hercegovine je osnovana Washingtonskim sporazumom potpisanim 18.03.1994. godine. Nakon toga je u Sarajevu održana konstituirajuća sjednica Ustavotvorne skupštine Federacije Bosne i Hercegovine sastavljena od poslanika s područja Federacije BiH izabranih na izborima 1990. godine u Skupštinu Republike Bosne i Hercegovine. Na toj sjednici je 30.03.1994. godine usvojen Ustav Federacije Bosne i Hercegovine koji je stupio na snagu toga dana u ponoć. Ustavotvorna skupština je prestala s radom u oktobru 1996. godine, nakon izbora za Parlament Federacije Bosne i Hercegovine. Od tada pa do kraja 2008. godine na Ustav Federacije BiH doneseno je 109 amandmana. Prema Ustavu, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, kao najviše zakonodavno tijelo, ima dvodomnu strukturu i sastavljen je od Predstavničkog doma i Doma naroda. Postoji 13 grupa amandmana Federacije BiH.

Glavni grad Federacije je Sarajevo, a službeni jezici bosanski, hrvatski i srpski. Ustav FBiH propisuje da će kantoni imati nazive isključivo prema gradovima koji su sjedište kantonalnih vlasti ili prema regionalnim geografskim karakteristikama.

2.2.3. Ustav RS

➤ Preambula (promijenjena Amandmanom LXVI)

“Poštujući volju svojih konstitutivnih naroda i građana da formiraju i očuvaju Republiku Srpsku i da ustavno uređenje Republike utemelje na poštovanju ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti, nacionalnoj ravnopravnosti, demokratskim institucijama, vladavini prava, socijalnoj pravdi, pluralističkom društvu, garantiranju i zaštiti ljudskih sloboda i prava kao i prava manjinskih grupa sukladno međunarodnim standardima, zabrani diskriminacije i uvažavanju pravila tržišne ekonomije“.

Republika Srpska je uređen entitet države BiH u kojem se organizacija vlasti zasniva na principu podjele vlasti. Proglašena je 09.01.1992. godine, a kao državni entitet verifikovana je Dejtonskim mirovnim sporazumom i potpisivanjem mira u Parizu 14.12.1995. godine, kojim je završen troipogodišnji rat (1992–1995) u Bosni i Hercegovini. Predstavlja jedno od kompromisnih rješenja Mirovnog sporazuma za BiH.

Prvobitno je nastala kao ilegalna samoprogllašena tvorevina čiji Ustav nije bio u skladu sa međunarodnim demokratskim standardima i sa Ustavom BiH kada je stupio na snagu. Ima naročit značaj u smislu eliminisanja elemenata državnosti i provođenju principa konstitutivnosti naroda, koji je zajamčen Ustavom BiH.

Ustavnim sudom BiH je intervencijom Visokog predstavnika nametnuto 108 amandmana na ustav FBiH i 121 amandman na Ustav RS. Glavni grad Republike Srpske je Banja Luka sa oko 200 000 stanovnika, koji predstavlja administrativni, privredni i kulturni centar.

2.3. Predstavljenost konstitutivnih naroda u organima vlasti

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine je nezavisna institucija uspostavljena s ciljem promovisanja dobre uprave i vladavine prava i sloboda fizičkih i pravnih osoba, kako je garantovano Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku tog Ustava. Institucija nadgleda aktivnosti institucija Bosne i Hercegovine, njenih entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u skladu s odredbama Zakona o ombudsmenu.

U Specijalnom izvještaju o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), sa izuzetkom policijsko-sigurnosnih struktura, objavljenog u Banja Luci, u junu 2020. godine, navedeno je da su Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, u periodu od 2013. godine do dana izrade ovog Izvještaja, postupali su po žalbama. Tačnije, u žalbama su žalitelji ukazivali na diskriminaciju na nacionalnoj osnovi u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), prilikom procedure zapošljavanja i ostvarivanja prava iz i po osnovu radnog odnosa.

S ciljem sagledavanja stanja, odnosno nacionalne strukture zaposlenih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine donijeli su dana 21.06.2019. godine odluku o izradi Specijalnog izvještaja o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama) s izuzetkom policijsko-bezbjednosnih struktura.

Tabela 1. Tabelarni prikaz nacionalne strukture u organima vlasti

Naziv organa BOSNA I HERCEGOVINA	Sistemati- vano	Popunje- no	Bošnjaci		Srbi		Hrvati		Ostali		Nacionalne manjine	
			Ukup- no	Rukov- odeći	Uku- pno	Rukov- odeći	Uku- pno	Rukovo- deći	Uku- pno	Rukov- odeći	Ukupno	Rukovo- deći
Predsjedništvo Bosne i Hercegovine	79	69	25	1	23	1	15	1	1			
Vijeće ministara – Generalni sekretarijat	61	47	16	1	13	1	15	2	3	1		
Kancelarija za harmonizaciju i koordinaciju Sistema plaćanja u poljoprivredi, ishrani i ruralnom razvoju Bosne i Hercegovine	31	15	7	1	6	1	2	1				
Ministarstvo pravde	266	238	90	4	67	3	76	4	5			
Ministarstvo inostranih poslova	658	488	209	3	177	/	94	1	8			
Agencija za identifikaciona dokumenta, evidenciju i razmjenu podataka	239	156	54	5	69	2	21	2	10	1	2	
Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje	46	21	4	1	7	2	8	3	2	1		
Institut za metrologiju Bosne i Hercegovine	72	47	29	1	8	1	6	/	4	/		
Ombudsmen za potrošače Bosne i Hercegovine	11	6	1	1	2	1	3	1				
Agencija za razvoj visokog obrazovanja i unapređenje kvaliteta Bosne i Hercegovine	35	17	8	1	7	1	4	1	1			
Agencija za anti-doping kontrolu Bosne i Hercegovine	11	9	4	1	/	/	3	1	2			
Direkcija za civilno vazduhoplovstvo Bosne i Hercegovine	76	51	8	2	39	4	4	1	1		1	
Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine	137	104	49	3	29	2	20	2	6			
Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine	13	9	8	1	1	1						
Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine	74	59	27	4	16	/	11	1	5	1		
Uprava za zaštitu zdravlja bilja Bosne i Hercegovine	39	31	5	1	18	1	2					
Konkurencijsko vijeće Bosne i Hercegovine	20	20	14	2	7	2	5	2				
Vijeće za državnu pomoć Bosne i Hercegovine	9	7	1		5	1	1					
Odbor državne službe za žalbe Bosne i Hercegovine	9	6	3	1	1	1	2	1				
Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine	217	171	72	13	57	9	35	3	7	1		
Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine	55	52	24	1	16	1	8	1				
Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine	52	39	8	1	23	2	6	2	2			
Fond za povratak Bosne i Hercegovine	13	12	3		7	1			2			
Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine	36	26	10	1	6	1	5	1	2	1		
Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine	30	23	10	2	7	3	5	2	1			
Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice	140	104	51	6	37	3	15	3	1	1		
Pravobranilaštvo Bosne i Hercegovine	23	24	11	1	6	1	3	1	1			

Institut za akreditovanje Bosne i Hercegovine	28	23	6	1	10	1	6	2	1			
Kancelarija za veterinarstvo Bosne i Hercegovine	87	77	22	1	36	1	16	1	3			
Institut za intelektualnu svojinu	84	48	13	2	15	1	20	4				
Kancelarija za reviziju institucija Bosne i Hercegovine	92	61	28	4	20	4	13	5				

Izvor: Specijalni izvještaj o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), sa izuzetkom policijsko-sigurnosnih struktura, Banja Luka, 2020.

U pomenutom izvještaju također se navodi da je, u periodu od 2014. do 2019. godine, primljeno ukupno 123 predmeta koji se odnose na diskriminaciju po etničkom porijeklu ili nacionalnoj osnovi. Predmeti se uglavnom odnose na nemogućnost zapošljavanja, uskraćivanje mogućnosti na napredovanje, kao i nemogućnost ostvarivanja prava na maternji jezik u radnom okruženju. Žalbeni navodi se najčešće odnose na povredu konkursne procedure i prilikom ispitivanja njihove osnovanosti ne može se sa sigurnošću utvrditi diskriminatorni motiv, zbog činjenice da takav zaključak zavisi od subjektivnih faktora ili zadire u diskreciono pravo odlučivanja. Zbog toga se u upisnim evidencijama predmeta Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine žalbe evidentiraju u različitim kategorijama povrede prava. U svakom slučaju Ombudsmeni u postupku istraživanja polaze od svojih ovlasti koje imaju na osnovu Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine, kako bi utvrdili stvarno i činjenično stanje.

Sudeći po Tabeli 1 i prostim zaključivanjem moguće je konstatovati da u najvećem broju institucija, upravnih organizacija i regulatornih tijela u Bosni i Hercegovini nije ispoštovan ustavni princip koji podrazumijeva proporcionalnu zastupljenost konstitutivnih naroda i ostalih.

2.4. Organi vlasti Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina je država, koja se prema Općem okvirnom sporazumu za mir u Bosni i Hercegovini sastoji od entiteta Federacije Bosne i Hercegovine (51% teritorije) i Republike Srpske (49% teritorije).

1. *Federacija Bosne i Hercegovine*

Federacija Bosne i Hercegovine je entitet koji se sastoji od deset kantona/županija (koji se dalje administrativno dijele na 79 općina) a to su Unsko-sanski, Posavski, Tuzlanski, Zeničko-dobojski, Bosansko-podrinjski, Srednjobosanski, Hercegovačko-neretvanski, Zapadno-hercegovački, Sarajevski i Kanton/Županija br.10. Zakonodavnu vlast čini Parlament Federacije BiH, koji se sastoji od Predstavničkog/Zastupničkog doma i Doma naroda. Izvršnu vlast vrše predsjednik i dva potpredsjednika Federacije BiH, kao i Vlada Federacije BiH.

2. *Republika Srpska*

Republika Srpska je entitet koji se administrativno dijeli na regije (Banja Luka, Doboj, Bijeljina, Pale i Trebinje), a regije se dalje dijele na 62 opštine. U Republici Srpskoj zakonodavnu vlast vrši Narodna Skupština Republike Srpske i Vijeće naroda. Izvršnu vlast vrše predsjednik i dva potpredsjednika Republike Srpske, kao i Vlada Republike Srpske.

3. *Distrikt Brčko*

Teritorij Brčkog koji je bio pod arbitražom, nije pripao ni Federaciji BiH ni Republici Srpskoj, već je odlukom Međunarodne arbitražne komisije za Brčko stavljen krajem 2000. godine pod upravu države Bosne i Hercegovine kao zaseban distrikt. Distrikt Brčko ima svoju vlastitu multietničku vladu sa izabranom skupštinom, izvršnim odborom, sudstvom i policijskim snagama.

4. Zakonodavna vlast

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ustanovljena je Ustavom BiH . Ovaj najviši zakonodavni organ Bosne i Hercegovine sastoji se od dva doma – Predstavničkog doma i Doma naroda a sve zakonodavne odluke donose se usvajanjem u oba doma Parlamentarne skupštine BiH. Mandat izabranih članova Parlamentarne skupštine BiH do 2002. bio je dvije godine, a nakon izbora 2002. oni se biraju i delegiraju na mandat od četiri godine. Parlamentarna skupština BiH donosi zakone, odobrava budžet i odlučuje o izvorima i iznosu prihoda za finansiranje institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, potvrđuje imenovanje predsjedavajućeg i članova Vijeća ministara, daje saglasnost za ratifikaciju međunarodnih ugovora i odlučuje o drugim pitanjima neophodnim za provođenje njenih ovlaštenja ili dodijeljenih sporazumom entiteta.

Predstavnički dom ima 42 člana, od kojih se dvije trećine neposredno biraju s teritorije Federacije BiH, a jedna trećina s teritorije Republike Srpske. Kvorum čini većina svih članova izabranih u Predstavnički dom. U svom radu, Predstavnički dom rukovodi se Ustavom BiH, zakonima i Poslovníkom Predstavničkog doma.

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH čini 15 delegata, od kojih su dvije trećine, po pet Bošnjaka i Hrvata, delegati iz Federacije Bosne i Hercegovine, a jedna trećina, pet Srba, delegati iz Republike Srpske. Nominirane bošnjačke, odnosno hrvatske delegate iz Federacije BiH biraju bošnjački, odnosno hrvatski delegati u Domu naroda Federacije BiH, dok delegate iz Republike Srpske bira Narodna skupština Republike Srpske. U svom radu, Dom naroda se rukovodi Ustavom BiH, zakonima i Poslovníkom Doma naroda. Kvorum neophodan za odlučivanje u Domu naroda čini devet delegata, uz uvjet da su prisutna najmanje tri bošnjačka , tri hrvatska i tri srpska delegata a, prema Poslovníku doma, odluke u Domu donose se većinom glasova delegata koji su prisutni i koji glasaju.

5. Izvršna vlast

Funkciju kolektivnog šefa države ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, koje se sastoji od tri člana i to po jednog Bošnjaka, Hrvata i Srbina. Članovi Predsjedništva se

biraju direktnim izborima i to sa teritorije Federacije Bosne i Hercegovine predstavnici Hrvata i Bošnjaka, dok se predstavnik Srba bira sa teritorije Republike Srpske. Članovi Predsjedništva se biraju na period od četiri godine. Predsjedavajući Predsjedništva mijenja se svakih osam mjeseci.

Funkciju vlade vrši Vijeće ministara BiH. Vijeće ministara ima devet članova: predsjedavajući, dva zamjenika predsjedavajućeg koji su istovremeno i ministri i šest drugih ministara. Mandat predsjedavajućeg i članova Vijeća ministara je četiri godine. Svaki ministar ima zamjenika, a uvedena je i funkcija sekretara ministarstva. Raspodjela ovih funkcija se vrši prema nacionalnom kriteriju, tako da se ne bi dešavalo da sve ove funkcije pripadnu predstavnicima jednog ili samo dva naroda. Prema Zakonu o ministarstvima i drugim organima uprave, BiH ima devet ministarstava i to: Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo finansija i trezora, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Ministarstvo pravde, Ministarstvo komunikacija i prometa, Ministarstvo sigurnosti, Ministarstvo odbrane.

Predsjedništvo BiH imenuje predsjednika Vijeća ministara, koji preuzima dužnost nakon što Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH potvrdi njegovo imenovanje. Predsjednik predlaže imena kandidata za ministre, a Predstavnički dom ih imenuje.

6. Sudska vlast

Sudsku vlast u Bosni i Hercegovini čine:

- Ustavni sud BiH
- Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH
- Sud BiH
- Tužilaštvo BiH
- Pravobranilaštvo BiH

7. Uloga međunarodne zajednice

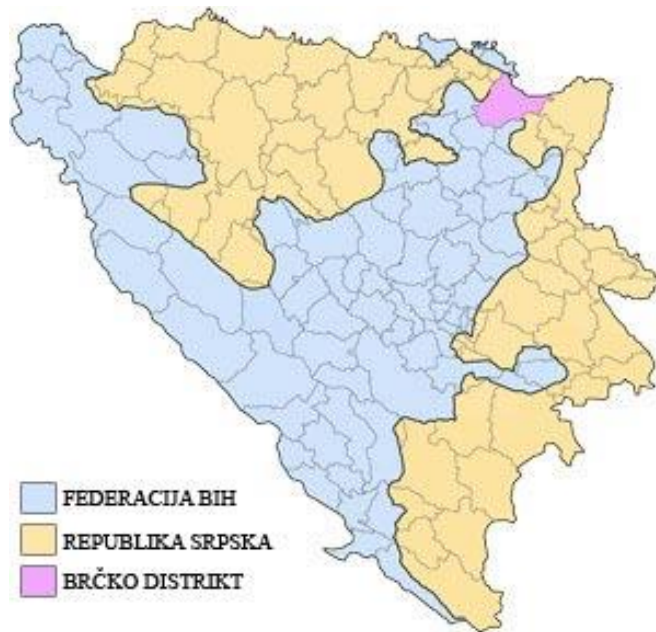
Ured visokog predstavnika međunarodne zajednice (OHR) je vodeća međunarodna civilna agencija u Bosni i Hercegovini.

Dejtonski mirovni sporazum ustanovio je funkciju Visokog predstavnika i zadužio ga da nadgleda implementaciju civilnog aspekta ovog Sporazuma. On je krajnji autoritet, kad je u pitanju interpretacija Sporazuma. Ovlašten je da donosi zakone, ako smatra da je to neophodno, da smjenjuje zvaničnike koji vrše opstrukciju i da koordinira aktivnosti sa drugim međunarodnim organizacijama. Od februara 2006.godine imenuje se visoki predstavnik, odnosno, specijalni predstavnik EU.

2.5. Entitetski organi vlasti

2.5.1. Vlasti Entiteta Federacije Bosne i Hercegovine

Zakonodavnu vlast Entiteta Federacije Bosne i Hercegovine čini Parlament Federacije BiH, koji se sastoji od Predstavničkog/Zastupničkog doma i Doma naroda. Izvršnu vlast vrše predsjednik i dva potpredsjednika Federacije BiH, kao i Vlada Federacije BiH.

Slika 3. Administrativna podjela Bosne i Hercegovine po entitetima

Izvor: https://www.visitmycountry.net/bosnia_herzegovina/bh/index.php/drzavno-uređenje/28-vmc/drzavno-uređenje-bih/234-administrativna-podjela, datum pristupa 23.12.2020

a. Parlament Federacije BiH

Predstavnički dom saziva se prvi put najkasnije 20 dana nakon objavljivanja rezultata glasanja. Sazivanje prve sjednice vrši predsjedavajući prethodnog saziva i predsjedava sjednicom do izbora novog predsjedavajućeg Predstavničkog doma. Ukoliko predsjedavajući iz prethodnog saziva nije u mogućnosti sazvati sjednicu Predstavničkog doma, sjednicu će sazvati najstariji poslanik novog saziva Predstavničkog doma.

Predstavnički dom se sastoji od 98 poslanika, koji se biraju demokratskim putem na neposrednim izborima, tajnim glasanjem, na teritoriji cijele Federacije, u skladu sa Ustavom Federacije i Izbornim zakonom Bosne i Hercegovine. Mandat poslanika u Predstavničkom domu je četiri godine, ukoliko Predstavnički dom ne bude raspušten, u skladu sa Ustavom Federacije.

Predsjedavajući Predstavničkog doma i dva potpredsjedavajuća Predstavničkog doma biraju se iz reda poslanika na sjednici Predstavničkog doma poslije izvršene verifikacije mandata poslanika u Predstavničkom domu. Prijedlog za izbor predsjedavajućeg

Predstavničkog doma i dva potpredsjedavajuća Predstavničkog doma podnose klubovi poslanika. Predstavnički dom ima sekretara, koji se postavlja u skladu sa zakonom. Predsjedavajući Predstavničkog doma i potpredsjedavajući Predstavničkog doma ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda ili iz reda ostalih. Predsjedavajući Predstavničkog doma:

- predstavlja Predstavnički dom;
- učestvuje u pripremi, saziva i predsjedava sjednicom Predstavničkog doma;
- učestvuje u pripremi, saziva i predsjedava sjednicom Kolegija Predstavničkog doma;
- pokreće razmatranje pitanja iz djelokruga Predstavničkog doma na sjednicama;
- dogovara se s predsjedavajućim Doma naroda o načinu i rokovima pretresanja odluka koje zahtijevaju potvrdu oba doma;
- stara se o ostvarivanju programa rada Predstavničkog doma i o tome obavještava Predstavnički dom;
- stara se o primjenjivanju ovog Poslovnika;
- stara se o ostvarivanju načela javnosti u radu Predstavničkog doma i radnih tijela Predstavničkog doma;
- stara se o ostvarivanju prava i dužnosti poslanika u Predstavničkom domu u vezi sa vršenjem njihove funkcije iz djelokruga Predstavničkog doma;
- stara se o odnosima i saradnji Predstavničkog doma sa drugim federalnim organima;
- potpisuje akta koja donosi Predstavnički dom; i
- daje uputstva sekretaru Predstavničkog doma u vezi sa izvršavanjem poslova i zadataka.

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH čini 15 delegata, od kojih su dvije trećine, po pet Bošnjaka i Hrvata, delegati iz Federacije Bosne i Hercegovine, a jedna trećina, pet Srba, delegati iz Republike Srpske. Nominirane bošnjačke, odnosno hrvatske delegate iz Federacije BiH biraju bošnjački, odnosno hrvatski delegati u Domu naroda Federacije BiH,

dok delegate iz Republike Srpske bira Narodna skupština Republike Srpske. U svom radu, Dom naroda se rukovodi Ustavom BiH, zakonima i Poslovníkom Doma naroda.

b. Izvršna vlast

1. Izvršna vlast ili egzekutiva predstavlja zbir različitih državnih organa koji su zaduženi i odgovorni za provođenje ustava, zakona i drugih propisa i odluka koje donose institucije ustavotvorne, zakonodavne i sudske vlasti.
2. Izvršna vlast ima samostalnu poziciju i odgovornost u odnosu na zakonodavnu i sudsku vlast.
3. Odnosi među njima zasnivaju se na ustavnim principima «kočnica i ravoteže».

Imajući u vidu materijalni i organizacioni princip, izvršnu vlast ostvaruju:

- a. Šef države,
- b. Vlada ili drugu odgovarajući organ, i
- c. Različiti organi državne uprave, uključujući vojsku i policiju.

Funkciju kolektivnog šefa države ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, koje se sastoji od tri člana i to po jednog Bošnjaka, Hrvata i Srbina. Članovi Predsjedništva se biraju direktnim izborima i to sa teritorije Federacije Bosne i Hercegovine predstavnici Hrvata i Bošnjaka, dok se predstavnik Srba bira sa teritorije Republike Srpske. Članovi Predsjedništva se biraju na period od četiri godine. Predsjedavajući Predsjedništva mijenja se svakih osam mjeseci.

Funkciju vlade vrši Vijeće ministara BiH. Visoki predstavnik međunarodne zajednice je, nakon općih izbora u BiH održanih u oktobru 2002. godine, donio odluku o novom ustrojstvu Vijeća ministara BiH. Prema toj odluci Vijeće ministara ima devet članova: predsjedavajući, dva zamjenika predsjedavajućeg koji su istovremeno i ministri i šest drugih ministara. Mandat predsjedavajućeg i članova Vijeća ministara je četiri godine. Svaki ministar ima zamjenika, a uvedena je i funkcija sekretara ministarstva. Raspodjela ovih funkcija se vrši prema nacionalnom kriteriju, tako da se ne bi dešavalo da sve ove funkcije pripadnu predstavnicima jednog ili samo dva naroda. Predsjedništvo BiH imenuje predsjednika Vijeća ministara, koji preuzima dužnost nakon što Predstavnički dom

Parlamentarne skupštine BiH potvrdi njegovo imenovanje. Predsjednik predlaže imena kandidata za ministre, a Predstavnički dom ih imenuje.

Prema Zakonu o ministarstvima i drugim organima uprave, BiH ima devet ministarstava i to:

- c. Ministarstvo vanjskih poslova
- d. Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
- e. Ministarstvo civilnih poslova
- f. Ministarstvo finansija i trezora
- g. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice
- h. Ministarstvo pravde
- i. Ministarstvo komunikacija i prometa
- j. Ministarstvo sigurnosti
- k. Ministarstvo odbrane

2.5.2. Vlasti Entiteta Republike Srpske

U Republici Srpskoj zakonodavnu vlast vrši Narodna Skupština Republike Srpske i Vijeće naroda. Izvršnu vlast vrše predsjednik i dva potpredsjednika Republike Srpske, kao i Vlada Republike Srpske.

a. Narodna skupština Republike Srpske

Narodna skupština Republike Srpske je zakonodavni organ u strukturi vlasti Republike Srpske. Obavljajući normative, kontrolne, regulatorne i izborne funkcije iz svoje nadležnosti, centralna je institucija parlamentarnog uređenja Republike Srpske. Narodna skupština počela je sa radom 24. oktobra 1991. godine pod nazivom Skupština srpskog naroda Bosne i Hercegovine. U to vrijeme, administrativno sjedište skupštine bilo je u Sarajevu. Neposredno nakon izbijanja ratnog sukoba, sjedište skupštine izmješteno je u Pale. Od 1998. godine, administrativno sjedište Narodne skupštine je u Banjaluci, gdje se nalazi i danas.

Poslanici Narodne skupštine 9. januara 1992. godine usvojili su Deklaraciju o proglašenju Republike srpskog naroda Bosne i Hercegovine. Ovaj dan se u Republici Srpskoj obilježava kao Dan Republike. Narodna skupština je 28. februara 1992. godine donijela Ustav, kao utemeljenje pravne moći, sigurnosti, legaliteta i legitimiteta Republike Srpske. Po okončanju ratnih dejstava - a nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine - Narodna skupština preuzima primarnu odgovornost sprovođenja normativne državne reizgradnje i obnove.

Prema savremenim parlamentarnim principima, sastav skupštine čine 83 narodna poslanika, izabrana na neposrednim parlamentarnim izborima. Prvi poslijeratni izbori održani su 1996. godine. Do tada, skupštinu su činili poslanici koji su bili izabrani na prvim višestranačkim izborima u BiH 1990. godine, kao poslanici tadašnje Skupštine BiH. Do 2002. godine, narodni poslanici birani su na mandat u trajanju od dvije godine. Od 2002. godine, poslanici se biraju na četvorogodišnji mandat.

Do sada, Narodna skupština je funkcionisala u deset saziva:

- I saziv Narodne skupštine radio je u periodu od 24. oktobra 1991.godine do 14.septembra 1996. godine. U I sazivu održane su 63 redovne sjednice, četiri posebne i jedna svečana.
- II saziv Narodne skupštine radio je u periodu od 19.10.1996. do 27.12 1997. godine
- III saziv od 27.12.1997. do 19.10.1998. godine
- IV saziv od 19.10.1998 do 16.12.2000. godine
- V saziv od 16.12.2000.do 28.11.2002. godine
- VI saziv od 28.11.2002.do 9.11.2006. godine
- VII saziv od 9.11.2006. do 15.11. 2010. godine
- VIII saziv od 15. novembra 2010. godine do 24.11.2014. godine
- IX saziv od 24.11.2014. do 19.11.2018. godine
- X saziv od 19.11.2018. godine do ...

Narodna skupština je najviše predstavničko telo i nosilac ustavotvorne i zakonodavne vlasti u Republici Srbiji. Kao nosilac ustavotvorne i zakonodavne vlasti, Narodna skupština:

- donosi i menja Ustav;
- odlučuje o promeni granice Republike Srbije;
- raspisuje republički referendum;
- potvrđuje međunarodne ugovore kad je zakonom predviđena obaveza njihovog potvrđivanja;
- odlučuje o ratu i miru i proglašava ratno i vanredno stanje;
- nadzire rad službi bezbednosti;
- donosi zakone i druge opšte akte iz nadležnosti Republike Srbije;
- daje prethodnu saglasnost na statut autonomne pokrajine;
- usvaja strategiju odbrane;
- usvaja plan razvoja i prostorni plan;
- usvaja budžet i završni račun Republike Srbije, na predlog Vlade;
- daje amnestiju za krivična dela.

U ostvarivanju izborne funkcije, Narodna skupština:

- bira Vladu;
- bira sudije Ustavnog suda i odlučuje o njihovom razrešenju i prestanku mandata;
- bira predsednika Vrhovnog kasacionog suda, predsednike sudova, Republičkog javnog tužioca i javne tužioce i odlučuje o prestanku njihove funkcije;
- bira sudije i zamenike javnih tužilaca, u skladu sa Ustavom i zakonom;
- bira i razrešava guvernera Narodne banke Srbije i Savet guvernera;
- bira i razrešava Zaštitnika građana;
- bira i razrešava druge funkcionere određene zakonom.

U ostvarivanju kontrolne funkcije, Narodna skupština vrši nadzor nad radom:

- Vlade i odlučuje o prestanku mandata Vlade i ministara;
- službi bezbednosti;
- guvernera Narodne banke Srbije;
- Zaštitnika građana;
- drugih organa i tela u skladu sa zakonom.

U ostvarivanju predstavničke funkcije, Narodna skupština, odnosno narodni poslanici:

- razmatraju predstavke i predloge građana;
- održavaju sastanke sa građanima u Narodnoj skupštini i u kancelarijama Narodne skupštine van sedišta Narodne skupštine.

b. Vijeće Naroda Republike Srpske

Usvajanjem Amandmana na Ustav Republike Srpske Amandmanom LXXVI propisano je da će zakonodavnu vlast u Republici Srpskoj vršiti Narodna skupština Republike Srpske i Vijeće naroda Republike Srpske. Vijeće naroda Republike Srpske svoju zakonodavnu vlast vrši u cilju zaštite vitalnih nacionalnih interesa konstitutivnih naroda. Vijeće naroda Republike Srpske ne učestvuje u postupku donošenja zakona, propisa i drugih akata sa Narodnom skupštinom Republike Srpske, nego vrši kontrolu izglasanih zakona, propisa i akata u Narodnoj skupštini radi utvrđivanja da li se izglasanim zakonom, propisom ili aktom ugrožavaju vitalni nacionalni interesi konstitutivnih naroda.

Prvi saziv Vijeća naroda Republike Srpske izabran je krajem 2002. godine a aktuelni peti saziv Vijeća naroda je izabran 12. decembra 2018. godine. Vijeće naroda Republike Srpske ima 28 delegata i to po osam delegata iz svakog konstitutivnog naroda i četiri delegata iz reda Ostalih. Izbor delegata u Vijeće naroda vrše odgovarajući klubovi poslanika u Narodnoj skupštini na osnovu Ustava Republike Srpske. Delegati se u Vijeće naroda biraju na period od četiri godine i za vrijeme vršenja svojih dužnosti uživaju delegatski imunitet.

Sjednice Vijeće naroda saziva i predlaže dnevni red predsjedavajući Vijeća naroda. Sjednicu Vijeća naroda može takođe sazvati i potpredsjedavajući Vijeća naroda koga ovlasti predsjedavajući Vijeća naroda u slučajevima kada je predsjedavajući spriječen da sazove sjednicu Vijeća naroda Republike Srpske. Sjednice Vijeća naroda održavaju se u

sjedištu Vijeća naroda u Banja Luci, osim ako Predsjedništvo odluči drugačije u opravdanim slučajevima.

2.6. Organi lokalnih zajednica

U skladu sa preporukama međunarodnih organizacija i ciljevima iz Strategija razvoja lokalne samouprave u BiH, organi lokalne samouprave u BiH sve više otvaraju mogućnosti za povećanje sudjelovanja građana u procesu donošenja odluka. U isto vrijeme, građani sve više shvaćaju značaj i vrijednosti svoga angažmana u javnom životu, odnosno preuzimanja dijela odgovornosti za donošenje odluka i na sebe, ne prepuštajući razvoj lokalne zajednice samo u ruke političara.

Rad i koncept lokalne samouprave utvrđen je Europskom poveljom o lokalnoj samoupravi koju je Bosna i Hercegovina ratificirala 12. 07. 2002. godine, a podrazumijeva lokalnu samoupravu kao pravo i osposobljenost lokalnih organa vlasti da, u granicama zakona, uređuju i rukovode dijelom javnih poslova, na osnovu vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva. To prvenstveno znači da lokalna samouprava mora zadovoljiti potrebe građana i kvalitetno odgovoriti na svakodnevne i konstantne zahtjeve za pružanje usluga lokalnom stanovništvu.

U Bosni i Hercegovini, lokalna samouprava se razvija kroz dva odvojena, te u izvjesnoj mjeri različita podsistema – u Republici Srpskoj i u FBiH. Entiteti Bosne i Hercegovine međusobno se veoma razlikuju, te samim tim i lokalna samouprava ima donekle različit tretman u Republici Srpskoj i FBiH. To se ogleda u različitim nadležnostima koje ustavi i zakoni povjeravaju općinama kao jedinicama lokalne samouprave, u različitom stupnju u kojem općine ostvaruju povjerenja im ovlaštenja i u različitom odnosu općina sa višim nivoima vlasti. Ustav BiH ne sadrži ni jednu izričitu odredbu o lokalnoj samoupravi. Samo se na jednom mjestu govori o teritorijalnoj organizaciji BiH, i to u odredbi kojom se utvrđuje obaveza entiteta i svih njihovih administrativnih jedinica da su dužni pridržavati se ovog ustava i općih načela međunarodnog javnog prava (član. III.3.b). Većina trenutno važećih ustava u razvijenim i modernim državama lokalnu samoupravu tretira kao pravo građana te detaljno definira

pravo lokalne samouprave. To nije slučaj sa važećim Ustavom BiH iz 1995. u kojem se uopće ne spominje lokalna samouprava. Ustav ne sadrži ni jednu opću normu kojom bi se garantiralo pravo čovjeka na lokalnu samoupravu.

Trenutno u BiH egzistiraju dva različita sistema lokalne samouprave, jer su entitetskim ustavima i zakonima uspostavljena različita i oprečna rješenja u brojnim pitanjima položaja, nadležnosti i funkcioniranja općina, gradova i drugih oblika lokalne samouprave.

Na području FBiH je 80 općina i gradova, a Republika Srpska administrativno je podijeljena na 64 općine i grada. Brčko je zasebna administrativna jedinica – Distrikt. Entitetskim zakonodavstvom osiguran je normativni okvir, ali je unaprjeđenje organizacije i funkcioniranje lokalne samouprave u praksi dugoročan proces. Oba modela lokalne samouprave u entitetima, iako vrlo slični, imaju svoje prednosti i nedostatke, a osnovni problem kod oba modela je nedovoljna autonomija lokalne samouprave, koja se odražava na njezino normalno funkcioniranje. Za adekvatno sagledavanje stanja lokalne samouprave u BiH potrebno je imati u vidu bar osnovne karakteristike državnopravnog uređenja, stanja pravnog sistema i organizaciju državne vlasti Bosne i Hercegovine.

Ostvarivanje lokalne samouprave direktno je uvjetovano daljnjom dogradnjom i funkcioniranjem pravnog sustava, izgradnjom koncepta dobre uprave, demokratskim procesima, ostvarivanjem ustavnosti, zakonitosti, vladavinom prava i zaštitom ljudskih prava i osnovnih sloboda. Sve to postaje temeljna pretpostavka uspostavljanju i razvijanju općine kao osnovne teritorijalne jedinice lokalne samouprave.

Organi općine kao osnovne jedinice lokalne samouprave u FBiH jesu općinsko vijeće i općinski načelnik (čl. 12. Zakona o principima lokalne samouprave). Dakle, u općini je općinsko vijeće, a u gradu je gradsko vijeće, odnosno u općini je općinski načelnik, a u gradu gradonačelnik. Općinska vijeća na osnovu statuta općina ili poslovnika o svom radu mogu formirati komisije i druga tijela. Česte komisije koje formiraju općinska vijeća jesu: statutarno- pravna, za izbor i imenovanja, za povratnike,

za međuopćinsku suradnju, za budžet i financije, za braniteljska/boračka pitanja, i dr. Akti koje vijeće donosi su statut, odluke, uredbe i dr.

Glavnu lokalnu politiku i donošenje odluka od značaja za lokalnu zajednicu donose općinska vijeća. Općinsko vijeće je predstavničko tijelo građana koje odlučuje u okviru svojih nadležnosti i odgovornosti. Općinsko vijeće može brojati između 17 i 31 vijećnika. Vijećnici se biraju na osnovu općeg biračkog prava na neposrednim izborima tajnim glasanjem/glasovanjem na način određen zakonom. Općinsko vijeće donosi opće i druge akte u okviru samoupravnog djelokruga općine te obavlja druge poslove u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom općine. Općinsko vijeće konstituira se izborom predsjedavajućeg općinskog vijeća na prvoj sjednici na kojoj je prisutna većina općinskih vijećnika.

Vijećnik vrši svoje dužnosti prema svom slobodnom uvjerenju, a na dobrobit svih građana; vijećnik se u javnom životu treba ponašati u skladu sa etičkim kodeksom vijećnika koji donosi vijeće. Mandat vijećnika traje četiri godine. Općinsko vijeće u FBiH, u okviru Zakonom propisanih nadležnosti: priprema i dvotrećinskom većinom glasova usvaja statut jedinice lokalne samouprave (svaka općina ima svoj statut kao neku vrstu općeg akta). To je akt koji određuje osnovna načela uređenja općine, odnosno vlasti na lokalnom nivou. Statut općine mora biti usuglašen sa zakonom iz oblasti lokalne samouprave i Ustavom.

Lokalne nevladine organizacije i organizacije civilnog društva često su kritičari općinskih vijeća zbog kašnjenja usvajanja odluka i drugih propisa koji se ticu građana), donosi razvojne, prostorne i urbanističke planove i programe te provedbene planove, uključujući zoniranje; donosi propise o porezima, taksama, naknadama i doprinosima u skladu sa zakonom; donosi odluke o upravljanju i raspolaganju imovinom jedinice; donosi odluke o zaduživanju; donosi programe uređenja građevinskog zemljišta; donosi plan korištenja javnih površina; donosi odluke o organizaciji mjesne samouprave i nazivima ulica, trgova i dijelova naseljenih mjesta; donosi odluke o udruživanju jedinica lokalne samouprave u savez i druge oblike organiziranja; donosi odluke o proglašenju praznika jedinice lokalne samouprave; donosi odluke o nagradama i priznanjima jedinica; bira i razrješava predsjedavajućeg i zamjenika predsjedavajućeg vijeća; razmatra godišnje izvještaje o provođenju politike jedinice lokalne samouprave i

aktivnostima načelnika; osniva poduzeća i ustanove za obavljanje poslova od interesa za jedinicu lokalne samouprave; donosi poslovnik o svom radu; obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i statutom (čl. 13. Zakona o principima lokalne samouprave FBiH). Općinski načelnik glavni je i jedini izvršni organ u općini.

Nadležnosti općinskog načelnika utvrđene su Zakonom o principima lokalne samouprave (čl. 15.). Riječ je o deset taksativno nabrojanih nadležnosti:

- predstavlja i zastupa općinu;
- donosi akte iz svoje nadležnosti (to su odluke, pravilnici, uredbе, rješenja i dr.);
- izrađuje i vijeću na usvajanje podnosi nacrt i prijedlog budžeta te raznih planova i programa (ekonomskih, razvojnih investicionih, prostornih, urbanističkih i dr.) i regulatorne dokumente koji se odnose na korištenje i upravljanje zemljištem i korištenje javnog zemljišta;
- predlaže razne vrste odluka i druge opće akte vijeću;
- provodi politiku jedinice lokalne samouprave u skladu sa odlukama vijeća, izvršava budžet jedinice lokalne samouprave i osigurava primjenu odluka i drugih akata vijeća;
- izvršava zakone i druge propise čije je izvršenje povjereno jedinici lokalne samouprave;
- utvrđuje organizaciju službi za upravu i drugih službi jedinice lokalne samouprave (to je nova nadležnost načelnika u Federaciji Bosne i Hercegovine koja je prije bila u nadležnosti općinskog vijeća);
- donosi pravilnik o unutarnoj organizaciji službi jedinice lokalne samouprave (Pravilnik o unutarnoj organizaciji interni je akt općine kojim se pobliže regulira rad administrativnih službi općine te sistematiziraju radna mjesta s opisom poslova državnih službenika u općinskoj administraciji);
- realizira suradnju jedinice lokalne samouprave s drugim općinama, gradovima, međunarodnim i drugim organizacijama u skladu sa odlukama i zaključcima vijeća i njegovih radnih tijela;
- podnosi izvještaj vijeću o ostvarivanju politike jedinice lokalne samouprave i svojim aktivnostima.

III DIO

3.1. Dejtonska Bosna i Hercegovina - konstitucionalizam bez demokratije

Dejtonska Bosna i Hercegovina - konstitucionalizam bez demokratije Prema popisu stanovništva iz 1991. godine Bosna i Hercegovina je imala 4.377,033 miliona stanovnika i multietničku strukturu stanovništva u svih 109 općina. Neznatni broj općina je imao dominantno monoetničku strukturu stanovništva. (Pejanović, 2006) „Bošnjaci su živjeli na 92%, Srbi na 84% a Hrvati na 76% teritorija Bosne i Hercegovine.“ (Filipović, 2000:240) Zbog multietničke strukture stanovništva na prostoru Bosne i Hercegovine se nikada nisu razvili etnički regionalizmi, kao što je to slučaj u brojnim drugim evropskim državama poput Španije, Italije, Francuske, Velike Britanije ili Belgije. Etnički kriterij nikada nije bio osnova oblikovanja njenog unutrašnjeg administrativnog ustrojstva. Kroz historiju stanovništvo Bosne i Hercegovine je razvilo, pored etničkog, i snažan bosanskohercegovački identitet. Unutar Bosne i Hercegovine su se razvili posebni regionalni identiteti koji su bili zasnovani na historijski oblikovanim regijama kao što je Hercegovina ili Bosanska krajina. Ti identiteti su bili prepoznatljiviji i prihvaćeni u širem geografsko – političkom okruženju Bosne i Hercegovine. Uslijed posljedica agresije u vremenu od 1992. do 1995. Godine, koja je imala za cilj etničko teritorijalno razgraničenje unutar Bosne i Hercegovine, došlo je do genocida, etničkog čišćenja i prisilnog raseljavanja stanovništva na prostoru cijele države. Prema procjenama, od 1992. do 1995. godine iz svojih domova je protjerana skoro polovina, odnosno oko 2,2 miliona stanovnika Bosne i Hercegovine. Od tog broja oko 1,2 miliona stanovnika je izbjeglo u treće zemlje, dok je oko milion osoba raseljeno unutar Bosne i Hercegovine. Prisilna etnička teritorijalizacija stanovništva je prihvaćena od strane međunarodne zajednice kao osnova za uspostavljanje unutrašnjeg teritorijalnog ustrojstva Bosne i Hercegovine.

Dejtonskom mirovnom sporazumu prethodilo je nekoliko neuspjelih međunarodnih mirovnih planova. Svi mirovni sporazumi oblikovani tokom rata u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine su se zasnivali na principu etničke teritorijalizacije prostora,

zanemarili su u potpunosti historijske, ekonomske i funkcionalno razvojne principe. Radi se o sljedećim mirovnim planovima: Kutiljerov plan iz Lisabona (mart 1992), Vance - Owenov plan (1993), Owen - Stoltenbergov plan (1993), Vašingtonski sporazum (mart. 1994), Plan Kontakt – grupe (1994) i Dejtonski mirovni sporazum (1995). Nakon pregovora predstavnika Republike Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije koji su vođeni u Daytonu, 21. novembra. 1995. godine je postignut Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini. Potpisivanju sporazuma je prethodila vojna intervencija NATO snaga u augustu 1995. godine protiv Karadžićevih snaga u Bosni i Hercegovini, a potom i snažna diploma okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini su pored predstavnika Republike Bosne i Hercegovine, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija, što potvrđuje međunarodni karakter sukoba u Bosni i Hercegovini koji je bilo jedino moguće okončati direktnim učešćem u mirovnim pregovorima predstavnika tri države. Mirovno rješenje je bilo jedino moguće postići usaglašenom politikom svih značajnih međunarodnih faktora, te su i potpisnici Općeg mirovnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini Evropska unija i članice Kontakt grupe (Rusija, Njemačka, Velika Britanija, Francuska i SAD).

3.2.Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini sadrži jedanaest aneksa, koji pored tri političko – pravna aspekta: ustavno uređenje, teritorijalno razgraničenje i tranzitni period, ima i „...naglašenu dinamičku komponentu, čime se mirovni proces ne tretira samo kao jednokratni čin“. (Begić, 1997:239) Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini čini Ustav Bosne. Iako je ustavom uspostavljeno sasvim drugačije ustavno uređenje, prema članovima. 1 i 3. Ustava Bosne i Hercegovine: „Republika Bosna i Hercegovina nastavlja svoje pravno postojanje kao međunarodno priznata država, pod imenom Bosna i Hercegovina i sa modificiranom unutrašnjom strukturom na dva entiteta: Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku. Nakon arbitražnog postupka za područje Brčkog, koji je sproveden po članu V Aneksa 2. Općeg okvirnog sporazuma, 05. marta. 1999. godine donesena je konačna arbitražna odluka o statusu Brčkog. Konačnom odlukom je uspostavljen poseban režim uprave za područje Brčkog, kao jedinice lokalne samouprave pod suverenitetom Bosne i Hercegovine.¹² Sudsku vlast vrši Ustavni sud

Bosne i Hercegovine, a 2002. godine je uspostavljen i Sud Bosne i Hercegovine. Prema Ustavu nadležnosti Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine su: donošenje zakona; odlučivanje o izvorima i iznosu prihoda za institucije i međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine; usvajanje budžeta institucija Bosne i Hercegovine; ratifikacija međunarodnih ugovora i druga pitanja koja su neophodna da se provedu njene dužnosti ili koja su joj dodijeljena zajedničkim sporazumom entiteta. Zakonodavne odluke moraju biti odobrene od strane oba doma Parlamenta u istovjetnom tekstu. Dom naroda se sastoji od petnaest delegata, odnosno pet Bošnjaka i Hrvata iz Federacije BiH i pet Srba iz Republike Srpske. Bošnjačke i hrvatske delegate bira Dom naroda Parlamenta Federacije BiH a srpske delegate Narodna skupština Republike Srpske. Kvorum Doma naroda čini devet članova, s tim da su prisutna najmanje tri bošnjačka, srpska i hrvatska delegata prilikom odlučivanja. Predstavnički dom ima četrdeset dva člana. Dvije trećine, odnosno dvadeset i osam članova se bira sa područja Federacije BiH a jedna trećina, odnosno četrnaest sa područja Republike Srpske. Članove Predstavničkog doma biraju građani neposredno u svakom entitetu. Kvorum u Predstavničkom domu čini većina svih članova izabranih u ovo tijelo ali se zakonodavne odluke mogu usvojiti uz saglasnost najmanje jedne trećine glasova članova iz oba entiteta. Time je u zakonodavni postupak ugrađen princip entitetskog glasanja u Predstavničkom domu. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, prema Ustavu, definirano je kao najviša državna institucija, u kojoj funkciju kolektivnog šefa države vrše ravnopravno tri člana iz reda konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine: bošnjačkog, srpskog i hrvatskog naroda. Sastoji od tri člana: jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, koji se biraju neposredno sa teritorije Federacije, i jednog Srbina, koji se bira neposredno sa teritorije Republike Srpske. Dejtonski mirovni sporazum se u pokušaju usaglašavanja suprotstavljenih i nepomirljivih ratnih koncepcija nije odredio prema karakteru rata u Bosni i Hercegovini. Etnizacijom ustavnog modela legalizirane su posljedice genocida, etničkog čišćenja i drugih oblika kršenja međunarodnog prava. Suprotno temeljnom demokratskom principu narodne suverenosti Ustav Bosne i Hercegovine u preambuli daje primat nacionalnim u odnosu na građanska prava, na način što određuje da: „Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi, zajedno sa ostalim, i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju ustav Bosne i Hercegovine.“ Uvedena kategorija konstitutivnih naroda je nepoznata demokratskom komparativnom ustavnom pravu. Načelo narodne suverenosti u

liberalnoj demokratiji se zasniva na pristupu da državu konstituiraju građani ili teritorijalne jedinice ako se radi o složenoj, saveznoj državi, a ne narodi, odnosno kolektiviteti.

3.3. Proturječnost ustavnih rješenja

Proturječnost ustavnih rješenja se ogleda i u ustavnoj garanciji zaštite ljudskih prava prema međunarodnim standardima sa jedne strane, dok se istovremeno u izboru institucija vlasti direktno krše proklamovani principi, posebno prema građanima koji ne pripadaju konstitutivnim narodima. Otvorenost ustavnih rješenja zapravo pokazuje da je primarni cilj kreatora ustava bio zaustavljanje rata, a da je održiv i funkcionalan politički sistem u Bosni i Hercegovini moguće uspostaviti postepenom ustavnom reformom. U traganju za pravednim ustavnim ustrojstvom potrebno je težiti ka „...konstitucionalnim aranžmanima koji će pravedno rješavati različite stavove o pravednosti, a budući da je politički proces u najboljem slučaju primjer realizacije nesavršene pravednosti (npr. većinsko odlučivanje) potrebno je ustanoviti granice političke i moralne obaveznosti tih konsekvenci.“(Rawls, 1972:607) Stvarni domet ustavne konstitucije Bosne i Hercegovine koja je izvedena Dejtonskim mirovnim sporazumom kao historijska anomalija može biti predmet brojnih kritičkih analiza. Uz sve nedostatke „...Dejtonskim mirovnim sporazumom je, u datim geopolitičkim i historijskim okolnostima, uspostavljen mir, očuvan je teritorijalni integritet, politička nezavisnost i međunarodni subjektivitet države Bosne i Hercegovine.“ (Pejanović, 2005:45) Na osnovu te činjenice Bosna i Hercegovina kao država ima sve političke i pravne pretpostavke da u integracijskom procesu u Evropsku uniju provede reforme koje će dovesti do funkcionalnije organizacije državne vlasti, normiranja temeljnih vrijednosti liberalne demokratije, što je i preduvjet postizanja članstva u Evropskoj uniji.

IV DIO

4.EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE

4.1.Sociodemografsko obilježje ispitanika – analiza opštih karakteristika ispitanika uključenih u istraživanje

Kao što je već pomenuto na samom početku ovog rada, empirijsko istraživanje je obuhvatilo 550 ispitanika sa područja cijele Bosne i Hercegovine. Nakon formiranog uzorka istraživanja, pristupljeno je deskriptivnoj analizi pitanja iz prvog dijela anketnog upitnika, a ista je obuhvatila sociodemografsko obilježje ispitanika, što je prikazano narednim tabelama i grafikonima.

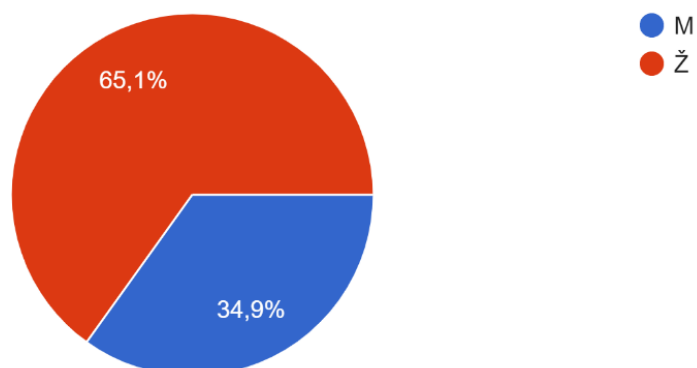
Tabela 1. Spolna struktura ispitanika

SPOL	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Muški	192	34,9
Ženski	358	65,1
UKUPNO	550	100

Izvor: Autor rada

Grafikon 1. Spol

Spol:
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Gledajući na spolnu strukturu ispitanika u uzorku, ustanovljeno je da se, od 550 ispitanika, u uzorku nalazi 192 pripadnika muške populacije i 358 pripadnica ženske populacije. Gledajući procentualno (grafikon br.1.), muške populacije čini 34.9%, dok ženske populacije čini 65.1%. Na osnovu ovih podataka možemo zaključiti da u uzorku imamo poprilično veliko učešće ženske populacije.

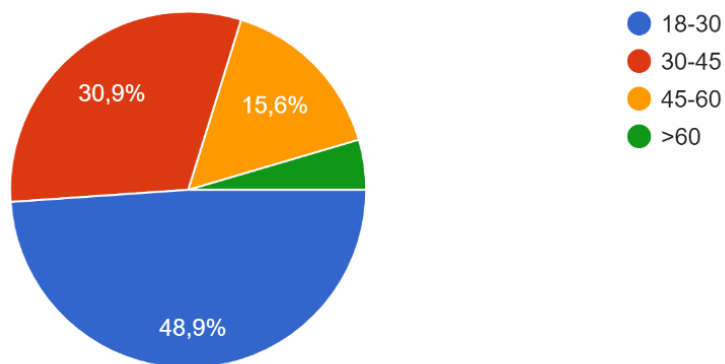
Tabela 2. Dob ispitanika

	RANG GODINA	APSOLUTNE FREKVENCIE	RELATIVNE FREKVENCIE (%)	
	18-30	269	48,9	
	30-45	170	30,9	
	45-60	86	15,6	
Izvor:	>60	25	4,5	Autor

rada

Grafikon 2. Dob

Dob:
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Uzimajući u obzir dob ispitanika, možemo primjetiti da najveći postotak ispitanih su stari od 18-30 godina (njih čak 48,9%), dalje 30-45 godina ima 170 ispitanih osoba, odnosno 30,9%. Zatim u kategoriji od 45-60 ispitanih imamo 86, odnosno 15,6%, te preko 60 godina ima 4,5 ispitanika, odnosno njih 25.

Analizirajući nivo formalnog obrazovanja anketiranih ispitanika može se zaključiti da od ukupnog broja ispitanih (550 ispitanika), 15 osoba je označilo kako ima završenu samo osnovnu školu, 293 ispitanika ima završenu srednju školu, 183 ima završen fakultet u trajanju od 3 ili 4 godine studija, 48 ispitanika ima završeni magistarski studij, te 11 ispitanika ima završen doktorski studij. Procentualno, prikazano je u tabeli 5. i na grafikonu 3.

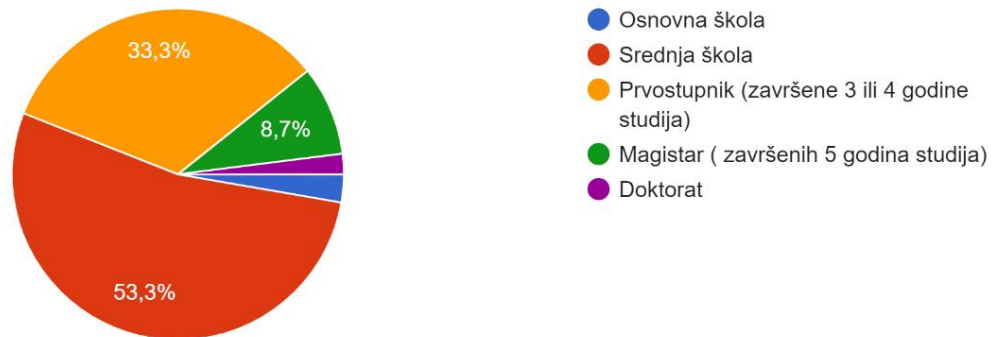
Tabela 3. Obrazovna struktura ispitanika

OBRAZOVNA STRUKTURA ISPITANIKA	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Osnovna škola	15	2,7
Srednja škola	293	53,3
Prvostupnik (završene 3 ili 4 godine studija)	183	33,3
Magistar (završenih 5 godina studija)	48	8,7
Doktorat	11	2
UKUPNO	550	100,00

Izvor: Autor rada

Grafikon 3. Najviša završena razina obrazovanja

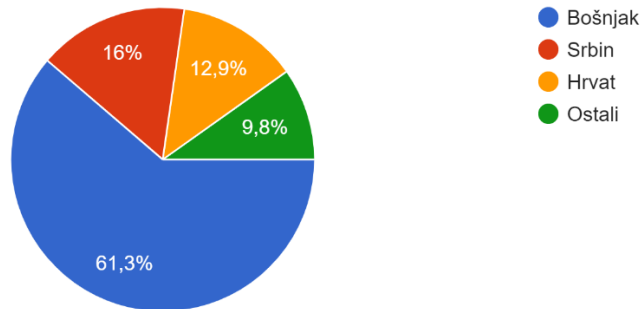
Najviša završena razina obrazovanja:
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Grafikon 4. Nacionalna pripadnost uzorka

Nacionalnost:
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 4. Nacionalna pripadnost uzorka

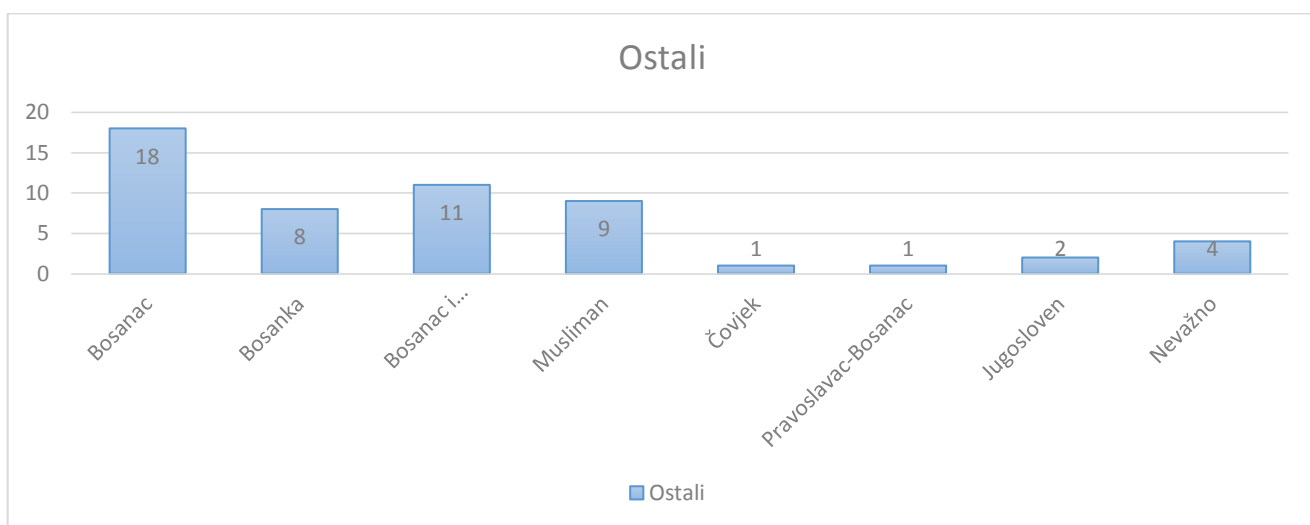
NACIONALNOST	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Bošnjak	337	61,3
Srbin	88	16
Hrvat	71	12,9
Ostali	54	9,8
UKUPNO	550	100

Izvor: Autor rada

Kada je u pitanju nacionalna pripadnost ispitanika, u anketnom upitniku, u tabeli broj 6 i na grafikonu 4 možemo primjetiti da u Bosni i Hercegovini, od ukupnog broja ispitanih 550, imamo najviše Bošnjaka, čak 61,3%, odnosno čak 337. Srba imamo 88 (16%), Hrvata 71, što čini 12,9%, a 54 ispitanika, tj. 9,8%, izjasnilo se kao Ostali.

Za ispitanike koji su se izjasnili kao ostali, ostavljen je prostor za upisivanje vlastitog izbora u slučaju da se uzorku nalaze ispitanici koji pripadaju nacionalnim manjinama. Međutim, grafikon broj 5. pokazuje kako se čak 18 ispitanika izjasnilo kao „Bosanac“, njih 8 kao „Bosanka“, te njih 11 kao „Bosanac i Hercegovac“. Čak 9 ispitanika upisalo je da se izjašnjavaju kao „Muslimani“, 1 osoba kao „Pravoslavac-Bosanac“, a tek 2 ispitanika kao „Jugosloveni“.

Grafikon 5. Izbor nacionalne opredjeljenosti Ostalih

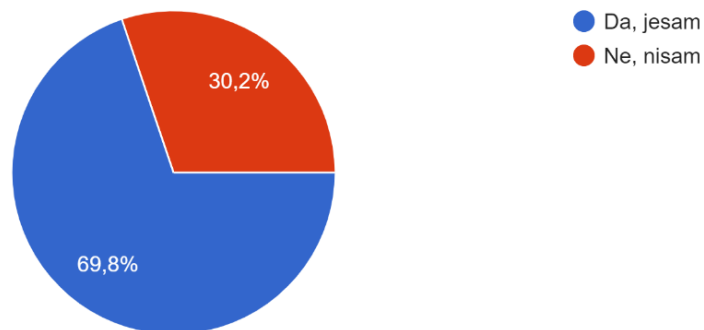

Izvor: Autor rada

4.2.Deskriptivna statistička analiza odgovora

Grafikon 6. Koncept konstitutivnosti

Da li ste upoznati sa terminom "koncept konstitutivnosti"?
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 5. Upoznatost uzorka sa pojmom "koncept konstitutivnosti"?

NACIONALNOST	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Da, jesam	384	69,8
Ne, nisam	166	30,2
UKUPNO	550	100

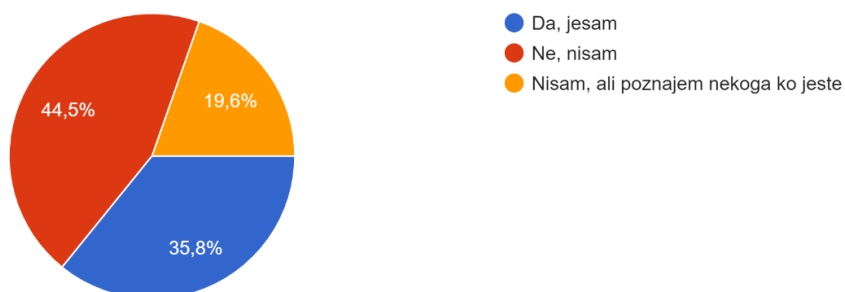
Izvor: Autor rada

U Tabeli br. 7, kao i na Grafikonu broj 6, možemo vidjeti kako su ispitanici odgovorili na pitanje koje se odnosilo na to da su upoznati sa terminom „koncept konstitutivnosti“. Mnogo više od pola ispitanika je odgovorilo sa „Da, jesam“ (384,

odnosno 69,8%). Da nisu upoznati sa terminom koncepta konsitutivnosti odgovorilo je 166 osoba od ukupno 550 ispitanih. S obzirom na svakodnevne probleme u vezi diskriminacije na osnovu nacionalne ili etničke pripadnosti u Bosni i Hercegovini, i nebrojenu količinu informacija koje kruže raznim medijima o istom problemu, poražavajuće je da i ovoliki procenat ljudi, koliki jeste, ne zna šta znači konstitutivnost. Neobrazovanost stanovništva i nezainteresovanost za informisanje daje savršenu podlogu za rast svih oblika manipulacija kako u politici, tako i općenito u bosanskohercegovačkom društvu.

Grafikon 7. Jeste li nekada doživjeli diskriminaciju na osnovu Vaše nacionalne opredjeljenosti?

Jeste li nekada doživjeli diskriminaciju na osnovu Vaše nacionalne opredjeljenosti?
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 6. Jeste li nekada doživjeli diskriminaciju na osnovu Vaše nacionalne opredjeljenosti?

	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Da, jesam	197	35,8
Ne, nisam	245	44,5
Nisam, ali poznajem nekoga ko jeste	108	19,6

UKUPNO	550	100
---------------	-----	-----

Izvor: Autor rada

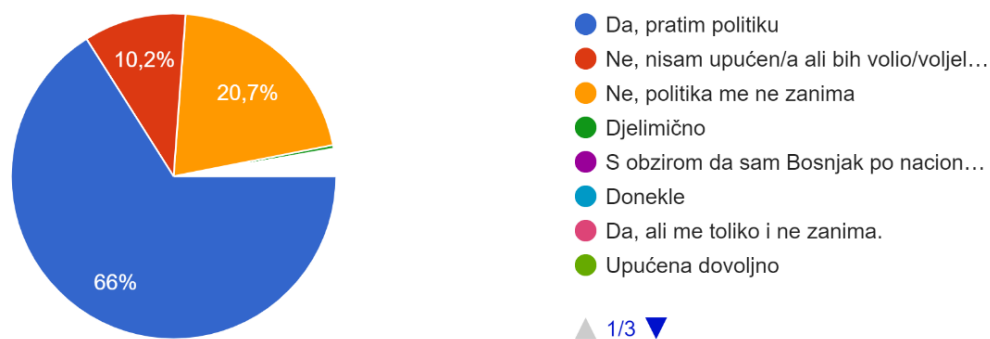
Narednim pitanjem anketnog upitnika željelo se provjeriti da li su stanovnici Bosne i Hercegovine doživjeli diskriminaciju na osnovu njihove nacionalne opredjeljenosti. Istraživanjem se došlo do zaključka da najviše ispitanika nije doživjelo diskriminaciju na osnovu njihove nacionalne opredjeljenosti. Na grafikonu broj 7, kao i u tabeli broj 8 predstavljene su apsolutne i relativne frekvencije odgovora na navedeno pitanje.

Možemo vidjeti da čak 197 osoba od 550 anketiranih je odgovorilo da jeste doživjelo diskriminaciju (35,8%). Sa „nisam, ali poznajm nekoga ko jeste“, odgovorilo je 108, što čini 19,6% od ukupnog broja ispitanih. 44,5% uzorka kazalo je kako nisu doživjeli diskriminaciju kao da i lično ne poznaju nekoga ko jeste.

Grafikon 8. Da li ste upućeni u trenutna dešavanja političke scene u BiH?

Da li ste upućeni u trenutna dešavanja političke scene u BiH?

550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 7. Upućenost u trenutna dešavanja političke scene u BiH

UPUĆENOST	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Da, pratim politiku	363	66
Ne, nisam upućen/a ali bio volio/voljela više znati o tome	56	10,2
Ne, politika me ne zanima	114	20,7

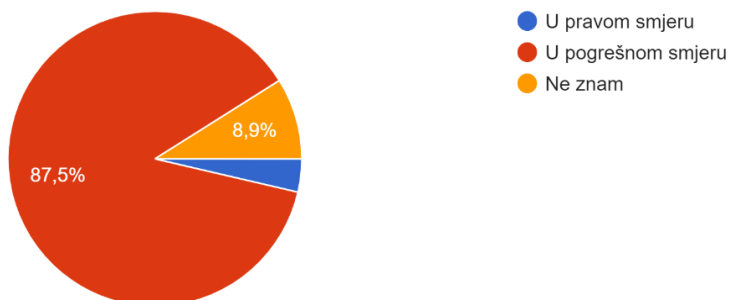
Djelimično	2	0,4
Ostali komentari	15	2,7
UKUPNO	550	100

Izvor: Autor rada

Politička scena ima veliki uticaj na današnja dešavanja u našoj državi. Ovim upitnikom smo željeli saznati koliko je zapravo ispitanih zainteresovano za političku scenu. Velika većina, tačnije 66%, odnosno 363 ipitanih od ukupnih 550 je odgovorilo sa „Da, pratim politiku.“ Njih 114, odnosno 20,7% odgovorilo je da ih politika ne zanima. Da nisu upućeni, ali bi voljeli da znaju više o politici odgovorilo je 56 ispitanih osoba. Ostali u imali drugačije, nerelevantne odgovore, te ih čini samo 2,7%. Među ostalim komentarima, većinom su se nalazile određene kombinacije ponuđenih odgovora, međutim jedan ispitanik je svojim dopisanim odgovorom iskazao nepovjerenje u medije, tj informacije o politici koji dolaze do njega putem medija, a odgovor je glasio ovako: „Neobjektivni mediji i previše (ne)bitnih informacija svugdje. Koliko sam upućena, toliko i nisam. Čujemo i znamo samo ono što određeni odluče da trebamo čuti i znati.“

Grafikon 9. Stav ispitanika o stanju u BiH

Generalno govoreći, da li smatrate da stvari u našoj državi idu u pravom ili pogrešnom smjeru?
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 8. Stav ispitanika o stanju u BiH

APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
--------------------------	------------------------------

U pogrešnom smjeru	481	87,5
U pravom smjeru	20	3,6
Ne znam	49	8,9
UKUPNO	550	100

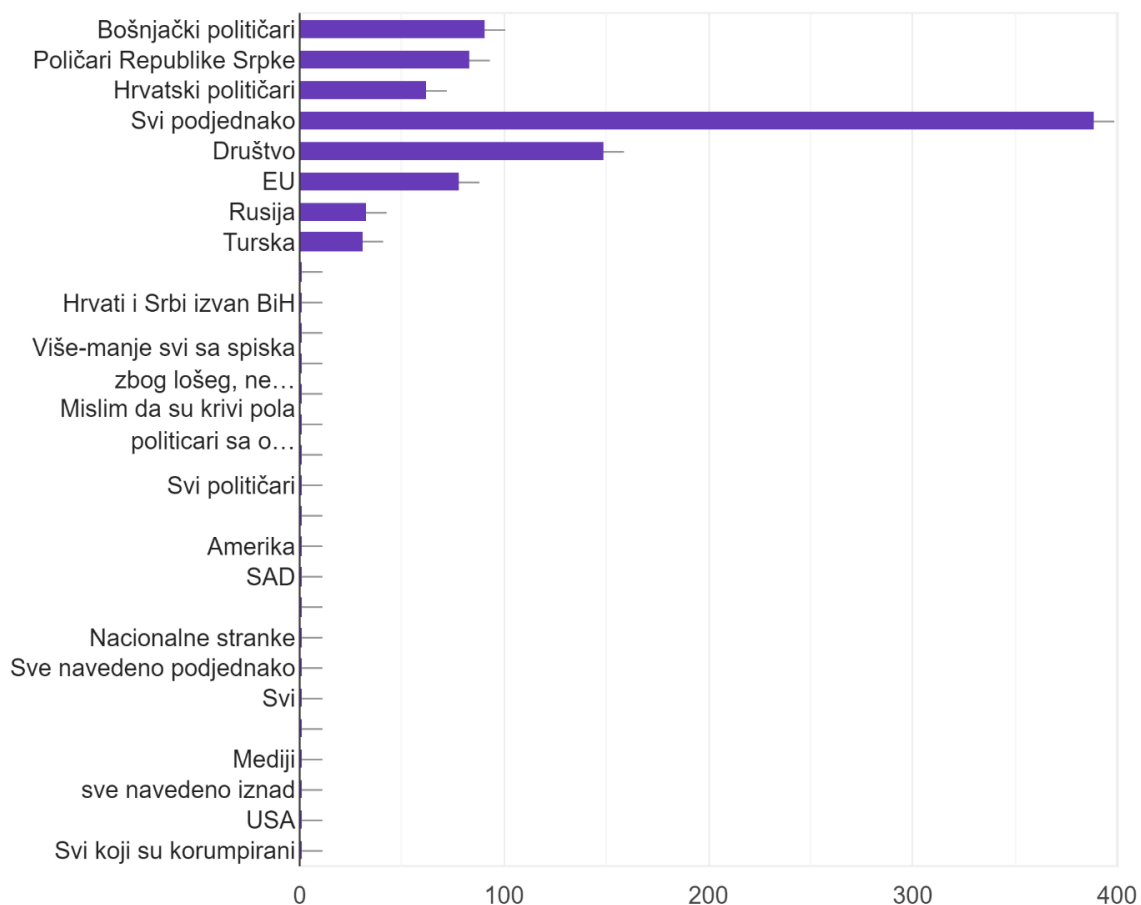
Izvor: Autor rada

Ispitanici su između ostalog, odgovorili i na pitanje vezano općenito za smjer u kojem se kreću dešavanja u državi. Na grafikonu broj 9 i u tabeli 10 je vidljivo da više od 2/3 ispitanih je reklo da smatraju kako stvari u našoj državi idu u pogrešnom smjeru, i to čak 481 ispitanika od 550. Da stvari općenito idu u pravom smjeru odgovorilo je 20 od 550 ispitanika, a 8,9% je reklo da ne zna.

Grafikon 10. Ko je, po Vašem mišljenju, osnovni krivac za trenutno stanje u BiH?

Ko je, po Vašem mišljenju, osnovni krivac za trenutačno stanje u BiH?

550 odgovora

Izvor: Autor rada

Neminovno je da ukoliko stvari ne funkcionišu na pravilan način, mora postojati odgovorna osoba za isto. Na pitanje ko bi bio osnovni krivac za trenutačno stanje u BiH, značajno je pomenuti da 389 od 550 ispitanih je odgovorilo sa „svi podjednako“. Zatim, društvo „okrivljava“ 27,1% ispitanih. Stanovništvo BiH, prema uzorku, u otprilike jednakoj mjeri, za trenutačno stanje u državi, krivi i Bošnjačke i Srpske političare, tačnije 16,5 % te 15,1% ispitanika, respektivno. Ispitanici smatraju da su Hrvatski političari u manjoj mjeri krivi za situaciju u kojoj se nalazimo. U tabeli broj 11 možemo primjetiti još odgovora. Ispitanicima smo pored postavljenih odgovora dali mogućnost slobodnog govora, te su nam naveli još nekoliko opcija.

Tabela 9. Ko je, po Vašem mišljenju, osnovni krivac za trenutačno stanje u BiH?

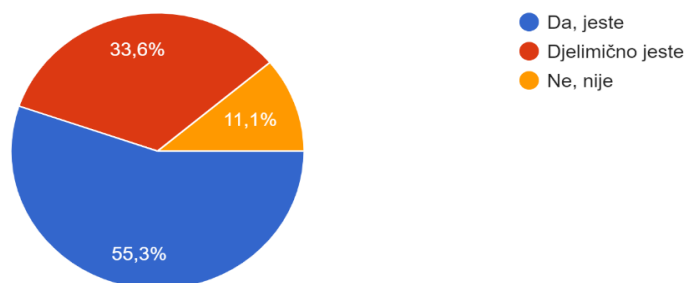
	APSOLUTNE FREKVENCIJ E	RELATIVNE FREKVENCIJE (%)
Bošnjački političari	91	16,5
Političari Republike Srpske	83	15,1
Hrvatski političari	62	11,3
Svi podjednako	389	70,7
Društvo	149	27,1
EU	78	14,2
Rusija	33	6
Turska	31	5,6
SAD	3	0,6
Ostali odgovori	17	3,1

Izvor: Autor rada

Grafikon 11. Uticaj rata na ispitanike

Da li je rat iz devedesetih uticao na Vas i Vašu porodicu?

550 odgovora

Izvor: Autor rada

U istraživanju smo upitali sudionike o uticaju rata na njih lično i njihove porodice. Posmatrajući grafikon broj 11, odnosno tabelu 12, zanimljivo je primijetiti sljedeće: 55,3% ispitanika je reklo da rat iz devedesetih jeste uticao na njih i njihovu porodicu. Dalje, primjetit ćemo da čak 33,6% odnosno 185 ispitanika kaže da djelimično jeste. Onih na koje rat iz devedesetih nije uticao, u istraživanju imamo 61, odnosno 11,1%.

Tabela 10. Uticaj rata na ispitanike

	APSOLUTNE FREKVENCIJE	RELATIVNE FREKVENCIJE (%)
--	----------------------------------	--------------------------------------

Da, jeste	304	55,3
Djelimično jeste	185	33,6
Ne, nije	61	11,1
UKUPNO	550	100

Izvor: Autor rada

Grafikon 12. Da li je rat, u Vašem slučaju, prouzrokovao nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti?

Da li je rat, u Vašem slučaju, prouzrokovao nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti?
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 11. Nepovjerenje ispitanika prema pripadnicima druge nacionalnosti

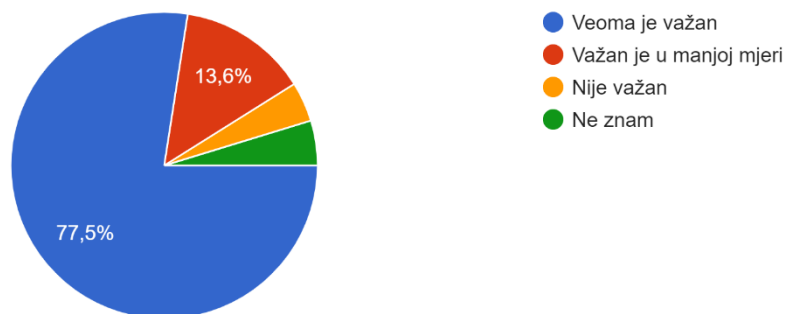
	APSOLUTNE FREKVENCije	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Da	262	47,6
Ne	259	47,1
Ostali	29	5,3
UKUPNO	550	100

Rezultati pitanja: „Da li je rat, u Vašem slučaju, prouzrokovao nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti?“ su vidljivi na grafikonu broj 12 i u tabeli broj 13. Prema tome, da rat jeste prouzrokovao nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti, od ukupnog broja ispitanika odgovorilo je 262, odnosno 47,6%. Da nije, reklo je 47,1% (259 ispitanika). Na kraju, ostalih sa drugačijim odgovorima u istraživanju je bilo ukupno 29, odnosno 5,3%. Ovo pitanje je jedno od najrelevantnijih za ispunjenje cilja istraživanja, stoga je važno i naglasiti koji to odgovori su oni koje su ispitanici sami upisivali. Jedan ispitanik je naveo da je „nepovjerenje bilo i poruka rata“, a čak par ispitanika je upisalo sličan odgovor tj. da smatraju kako nepovjerenje postoji kod starije populacije, samo onih koji su rat osjetili na vlastitoj koži, dok kod mlađih nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti u BiH ne postoji. Poseban zanimljiv odgovor priložit ću u cijelosti:

„Kod mene postoji nepovjerenje (zbog mučenja i ubijanja, diskriminacije, licemjerja,...) prema lošim osobama iz svih naroda zbog kršenja (prije, za vrijeme i nakon rata) ljudskih prava i sloboda. Poznajem i one dobre, iskrene koji nisu poljuljali povjerenje ni u najtežem vremenu u BiH, u susjednim državama i šire. Rata ne bi bilo da se nisu susjedne države miješale u odnose u BiH, da nije bilo licemjera u BiH i da je svijetska politika stala na stranu demokratske, građanske, nezavisne, multi-kulti R BiH.“

Grafikon 13. Važnost izgradnje povjerenja prema ispitanicima

Koliko je za Vas važan proces izgradnje međusobnog povjerenja između različitih etničkih skupina?
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Tabela 12. Važnost procesa izgradnje međusobnog povjerenja između različitih etničkih skupina

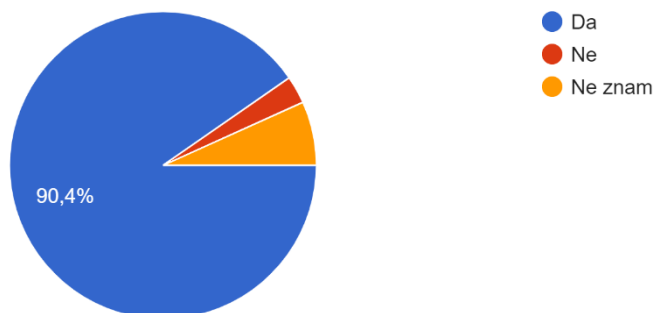
	APSOLUTNE FREKVENCIJ E	RELATIVNE FREKVENCije (%)
Veoma je važan	426	77,5
Važan je u manjoj mjeri	75	13,6
Nije važan	23	4,2
Ne znam	26	4,7
UKUPNO	550	100

Izvor: Autor rada

Ispitanike je upitano i „Koliko je za Vas važan proces izgradnje međusobnog povjerenja između različitih etničkih skupina“?, pa je analizirane rezultate odgovora moguće vidjeti u tabeli 14. Naime, 426 ispitanika ili 77,5%, kao što je prikazano na grafikonu 13, izjavilo je kako je veoma važan. Da je važan ali u manjoj mjeri odgovorilo je 13,6%, odnosno 75 od 550 ispitanih. Da nije važan reklo je 23 osobe, te je sa „ne znam“ odgovorilo 26 osoba.

Grafikon 14. Smatrate li da su našoj zemlji potrebne reforme na svim nivoima vlasti?

Smatrate li da su našoj zemlji potrebne reforme na svim nivoima vlasti?
550 odgovora

Izvor: Autor rada

Da su reforme potrebne na svim nivoima vlasti u anketnom istraživanju potvrdilo nam je 90,4%, odnosno 497 ispitanika. 16 ispitanika smatra da nisu potrebne reforme na svim nivoima vlasti, te sa „ne znam“ odgovorilo je 37 ispitanika. Procentualno izraženo, to je 2,9% i 6,7% ispitanika, respektivno.

Grafikon 15. Da li bi, po Vašem mišljenju, trebalo napraviti promjene u Dejtonskom sporazumu i Ustavu BiH, kako bi BiH mogla ući u Europsku Uniju?

Izvor: Autor rada

Na pitanje „Da li bi, po Vašem mišljenju, trebalo napraviti promjene u Dejtonskom sporazumu i Ustavu BiH, kako bi BiH mogla ući u Europsku Uniju?“ čak 64,7% od 550 ukupnih ispitanika odgovorilo je da su promjene neophodne i da bi Europska Unija trebala biti naš cilj. Međutim, da su promjene potrebne, a da se ne bismo trebali kretati prema EU, odgovorilo je 16%, odnosno 88 ispitanika. Da promjene neće donijeti ništa dobro reklo je 6,9%, odnosno 38 ispitanika. Da ne znaju, tj nije se željelo izjasniti 56 ispitanika, odnosno 10,2%. Među odgovorima se našlo i 12 lično dodanih odgovora, od kojih je važno istaći sljedeće:

- *„Da, ukoliko političari u BiH ne bi odlučivali o bitnim promjenama“,*
- *„Promjene su neophodne nezavisno za EU. Dejton omogućava našim političarima različite manipulacije i krađu“,*
- *„Ne treba mijenjati Dejtonski sporazum“,*
- *„Neophodne su promjene ali prvi cilj treba biti ujedinjenje naroda, i poboljšanje međusobne saradnje na svim poljima, onda će i država kao država napredovati, i tek nakon učvršćivanja progressa Bosne i Hercegovine u tom smislu treba dobro razmisliti koliko je nama zaista potrebno članstvo u EU i planirati budućnost prema tome.“*
- *„Novi zakoni koji zabranjuju rasnu, nacionalnu i vjersku segregaciju. Strogo kažnjivi. Nepovrediva prava na jezik, pismo, vjerovanje u bilo što... i Zakonski zaštićena ta prava... suđenja protiv prekršioaca kratka i jasna kao u saobraćaju kazneni zakoni za prolaz kroz crveno ili pojas... Neophodno je sprovođenje Zakona BiH i EU i presuda svih sudova 100%. Sudstvo promijeniti i 100% učiniti efikasnim bez pristrasnosti... Jasan Zakon i jasna kazna!“*
- *„Smatram da ulazak u EU ima određene prednosti, a naravno i mane. Stoga, mislim da bismo prije svega trebali da težimo tome da osamostalimo i ojačamo našu državu u svim oblastima (posebno u finansijskom smislu, jer naša država još od rata zavisi od određenih kredita MMF -a i raznih humanitarnih organizacija), pa tek onda da razmišljamo o ulasku u EU.“*

4.3.Diskusija dobijenih rezultata istraživanja

U ovom dijelu rada ćemo se osvrnuti na analizu istraživanja, tako što ćemo analizirajući prvobitno sociodemografska obilježja ispitanika te zatim analizu dobijenih deskriptivnih statističkih parametara odgovora i na kraju će biti analizirana prijedlozi rješenja predstavljenih problema.

Kao što je već ranije rečeno, empirijsko istraživanje je obuhvatilo 550 ispitanika iz cijele Bosne i Hercegovine. Nakon formiranog uzorka istraživanja, pristupljeno je deskriptivnoj analizi pitanja iz prvog dijela anketnog upitnika, a ista je obuhvatila sociodemografsko obilježje ispitanika, što je prikazano tabelama i pripadajućim grafikonima. Na osnovu podataka o spolu možemo zaključiti da u uzorku imamo poprilično ženske populacije u odnosu na mušku populaciju što naravno utiče na reprezentativnost dobijenih rezultata.

Bitno je napomenuti da se, zbog što tačnije i kvalitetnije analize istraživanja, analizirao nivo formalnog obrazovanja anketiranih ispitanika, čiji je uzorak baziran na 44% visokoobrazovanih ispitanika, zatim najvećim brojem onih koji su završili samo srednju školu (53,3%). Među podacima se našlo i 2,7% ispitanika koji su završili samo osnovnu školu. Sve navedeno u velikoj mjeri utiče na rezultate istraživanja s obzirom da nam govori o uzorku koji je posjeduje različit opseg vještina i znanja.

Za potrebe ovog rada bilo je potrebno u obzir uzeti ispitanike koji odgovaraju parametrima istraživanja, odnosno bilo je potrebno izabrati uzorak koji se nalazi u različitim nacionalnim ili etničkim grupama društva. Stoga, u istraživanju je učestvovalo najviše Bošnjaka, zatim nešto manje Srba, Hrvata i mali broj onih koji su se izjasnili kao ostali, i to, izraženo u procentima, 61,3%, 16%, 12,9% i 9,8%, respektivno. Sasvim je lako za pretpostaviti da veće učešće Bošnjaka, nego pripadnika drugih nacionalnosti, može aludirati na netačne zaključke do kojih je dovelo istraživanje, međutim, s obzirom na svima nam poznatu strukturu stanovništva Bosne i Hercegovine, gdje svakako ima procentualno

više Bošnjaka nego drugih, pokazuje da je i uzorak ovog istraživanja poprilično realna slika naše države.

Među postavljenim ciljevima istraživanja, navedena je i potreba osvrtnja na pitanje izmjene odredbi domaćeg zakonodavstva. Analizirajući deskriptivne statističke parametre istraživanja, tačnije, osvrćući se na stavove anketnih sudionika navedenih u poglavlju 4.1.2, dolazimo do mogućnosti prihvatanja ili opovrgavanja postavljenih hipoteza.

Na osnovu navedenog i sprovedenog istraživanja postavljena glavna hipoteza „*Položaj konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini udaljava državu od demokratskih ideala i posljedično dovodi do diskriminacije građana*“ se prihvata. Potvrdu hipoteze možemo uočiti kroz cijelokupne rezultate istraživanja gdje je jasno vidljiva korelacija između lošeg položaja naroda u BiH i kršenja osnovnih demokratskih prava građana. Nacionalna homogenizacija još uvijek je živa i aktivna barijera političkoj i ekonomskoj reintegraciji države i bh. društva i još uvijek igra suštinsku ulogu u permanentnim procesima dekompozicije državnog tkiva tvorevine nastale Dejtonskim sporazumom. Čini se da, dok koncept etnonacionalnog identiteta bude jedini (ili najsnažniji) identifikacijski kod bh. građana a koncept “konstitutivnih naroda“ ustavna kategorija, dotad će država BiH bivati suštinski nefunkcionalna u mnogim aspektima dobro organizovane države.

Zbog kompleksnosti teme i ozbiljnosti problema, bilo je potrebno postaviti i pomoćne hipoteze koje su u cijelosti prihvaćene. Opravdanost prihvatanja pomoćnih hipoteza ogleda se u sljedećem:

- ***H1: Shvatanje koncepta konstitutivnosti u Bosni i Hercegovini se uveliko razlikuje od teorijskog modela ovog pojma.*** Upravo kod nas u BiH, ali i u regionu dolazi do nestandarizirane upotrebe pojmova narod i nacija. U ustavnom sistemu BiH upotrijebljen je pojam konstitutivni narod. U ovoj sintagmi pojam narod nije upotrijebljen u smislu zbira svih građana koji su državljani Bosne i Hercegovine i koji čine njen politički narod, nego je upotrijebljen u smislu posebnog etničkog identiteta. Konstitutivnost kao kolektivno pravo Bošnjaka, Srba i Hrvata je pravo na ravnopravnost koje se ostvaruje kroz paritetnu zastupljenost u ustavom određenim institucijama i posebnim mehanizmima zaštite u slučaju povrede vitalnih interesa

konstitutivnih naroda. Prihvatanje prve pomoćne ankete svoju opravdanost nosi u cjelokupnom istraživanju, naročito u prvom poglavlju, kao i u odgovorima anketnog istraživanja i to u pitanjima broj 5 i 6. Analiziranjem uzorka od 550 ispitanika, došli smo do podataka da čak 30,2 % ne zna šta znači koncept konstitutivnosti, iako su građani Bosne i Hercegovine.

- ***H2: Pogrešno razumijevanje koncepta konstitutivnosti dovodi u praksi do diskriminacije građana Bosne i Hercegovine.*** - Prihvatanje druge pomoćne hipoteze se posebno ogleda kroz rezultate anketnog istraživanja i to naročito kroz odgovore na pitanja br. 5, 7, 12 i 13. Prvenstveno, poražavajuće veliki broj stanovnika Bosne i Hercegovine, prema uzorku, ne razumije značenje koncepta konstitutivnosti, zatim, kao svoju nacionalnu opredjeljenost navode vjersku pripadnost. Nadalje, 55,4% uzorka navodi sebe i nekoga koga poznaje žrtvom diskriminacije upravo na osnovu problema različite nacionalne pripadnosti. Kada je u pitanju praktična primjena načela konstitutivnosti, pravi je izazov upotrijebiti konstitutivnost na ispravan način, u smislu da njegovo značenje sa svim pratećim implikacijama nije apsolutno prevodivo u društveno-političku stvarnost, a svaka njegova relativna ili parcijalna primjena i tumačenje mogu proizvesti učinke koji su u suprotnosti sa samim načelom.

- ***H3: U cilju premošćivanja diskriminatornog koncepta, neophodne su sistemske promjene na svim nivoima vlasti, od najvišeg, državnog, do nivoa lokalne zajednice*** - Ova pomoćna hipoteza daje potvrdu kroz cijelo istraživanje. Sinergija svih parametara koji utiču na diskriminaciju osnovnih ljudskih prava u našoj državi iziskuje neminovnu potrebu za potpunom reformom zakona na svim nivoima vlasti, kao i promjene u Ustavu BiH. Prema uzorku anketnog istraživanja, čak 90,4% sudionika smatra da su izmjene neophodne.

4.4.Preporuke za rješenje problema

Ustav BiH (Aneks 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma) već je ranije mijenjan u formi ustavnih amandmana samo jednom Amandmanom I na Ustav Bosne i Hercegovine, kojim je utvrđen ustavnopravni status Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Sve ostale promjene vršene su u formi zakona, prenošenjem nadležnosti sa entiteta na Bosnu i Hercegovinu. Kada je prijedlogom amandmana iz 2006. godine, takozvani „Aprilski paket“, izvršen pokušaj promjena Ustava BiH, predložene promjene nisu usvojene u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Zatim, ni naredni pokušaj nije uspio, tzv. „Butmirski proces (paket)“. Analizirajući navedene primjere, postaje jasno da za promjenu Ustava BiH nema saglasnosti ni u političkoj, a ni u stručnoj javnosti, iako je Ustav BiH oduvijek bio karakteriziran kao „privremeni“. Pitanja o kojima bi se mogla postići konstruktivna rješenja se uvijek vješto zaobilaze, te se na taj način u drugi plan stavljaju svi oblici reformi koje su od velikog značaja za život građana.

Spisak zahtjeva za reforme Ustava BiH je poprilično dug, međutim, najistaknutiji problemi se svakodnevno sami nameću, te nije teško zaključiti da je problematika kojoj treba posvetiti najviše pažnje u potencijalnim izmjenama ustava jeste narušavanje osnovnih ljudskih prava, u koje ubrajamo i diskriminaciju nacionalnih manjina u Ustavu, zatim neravnopravnost konstitutivnih naroda u izbornom sistemu, te poboljšanje efikasnosti funkcionisanja institucija BiH.

Osnovni problem koji je nužno riješiti jest uskladiti načela iz Ustava, načelo konstitutivnosti i ravnopravnosti naroda, kao opće načelo demokratije, s proklamiranim načelom iz presuda Suda utemeljeno na konvencijskom pravu o jednakom biračkom pravu svakog građanina da bira i da bude biran. Riječ je zapravo o postizanju ravnoteže između zaštite pojedinačnih građanskih prava i zaštite kolektivnih prava konstitutivnih naroda, odnosno ravnopravnosti sva tri konstitutivna naroda kako ne bi došlo do dominacije većinskog naroda na štetu manjebrojnijeg naroda.

ZAKLJUČAK

Samo pitanje revizije Ustava BiH (i entitetskih ustava) je postalo ne samo ustavno-konstitucionalizacijsko već i političko pitanje BiH. Njime se bave političke elite u BiH, međunarodne zajednice, politolozi, sociolozi, pravnici i mnogi drugi, i to kako u teorijskim tako i praktičnim pitanjima. Nedovršenost i nejasnost, pa i neusklađenost ustavnog uređenja u BiH ugrožava mir i sigurnost u zemlji, te postaje kočnica društvenog razvoja. Iz cjelokupnog istraživanja može se zaključiti da princip konstitutivnosti naroda nije kompatibilan sa međunarodnim demokratskim standardima te da osim toga generira trostruku diskriminaciju u ustavnom sistemu Bosne i Hercegovine. Evropski sud za ljudska prava je u sve tri presude, navedene u istraživanju, zauzeo stav u pogledu konstitutivnosti naroda da je riječ o privremenoj mjeri koja je uspostavljena u cilju uspostave međunarodnog mira i stabilnosti. Diskriminatoran je u odnosu na nacionalne manjine slučaj Sejdić-Finci, u odnosu na građane Bosne i Hercegovine slučaj Zornić, ali i u odnosu na same konstitutivne narode slučaj Pilav, jer ni konstitutivni narodi nemaju ista prava na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Pored toga, sadašnje ustavno uređenje nije kompatibilno s pravnim stečevinama EU-a, odnosno nije dostatno utemeljeno na zajedničkom europskom kulturnom i političko-pravnom nasljeđu, niti kroz sadržaj ustavnih tekstova dosljedno provedeno, pa su oni nepodesni ustavni temelj na kojem treba počivati ustavnopravni poredak BiH koji je validan za njezino priključenje Evropskoj uniji. Stoga je konstitutivnost naroda u BiH danas postalo pitanje od prvorazrednog značaja kako na unutrašnjem tako i na međunarodnom planu za BiH, njezine narode, nacionalne manjine i sve građane.

Također možemo zaključiti da princip konstitutivnosti naroda predstavlja smetnju u razvoju BiH kao savremene demokratske države. Legitimnost Dejtonskog ustava osporava se uglavnom iz tri razloga: zbog nedemokratskog načina donošenja, zbog postojanja odredbi koje su suprotne međunarodnom pravu i zbog izražene neefikasnosti. Ustav je praktično konzervirao etničku podjelu društva, nije omogućio demokratsku konsolidaciju sistema i realne pretpostavke za uspostavu funkcionalne države. Učešće konstitutivnih

naroda, kao ustavotvoraca (navedeno u preambuli Ustava), je samo „fikcija“, koja se nastoji legitimirati, jer je Bosna i Hercegovina, odnosno njena „dejtonska struktura“, simbolička konstrukcija međunarodne zajednice, kojoj prije svega nedostaje emotivna potpora bosanskohercegovačkih naroda.

Dejtonski ustav nije uspostavio stabilnu političku zajednicu tri konstitutivna naroda i ostalih građana, a cjelokupna politička arhitektura Bosne i Hercegovine zasnovana je na principu ekskluzivne etničke reprezentacije tri konstitutivna naroda, na štetu prava pojedinaca. Ovo de facto, predstavlja temeljni nedostatak državnih (i entitetskih) institucija i uzrok je njihove nefunkcionalnosti.

U oba ustava entiteta u BiH ugrađeni su principi po kojima ih uređuju konstitutivni narodi zajedno s "ostalima" i svim građanima u entitetima u BiH, i da ravnopravno i bez diskriminacije sudjeluju u vršenju vlasti. Ustavne promjene uvele su kategorije "zaštite vitalnog nacionalnog interesa". Iako oba ustava entiteta uvode participaciju "ostalih" u parlamentima entiteta, ne predviđaju zaštitu nacionalnih interesa "ostalih", odnosno nacionalnih manjina. Ustavni amandmani obaju entiteta daju mogućnost vršenja parlamentarnih funkcija pripadnicima "ostalih", kao i proporcionalnu zastupljenost "ostalih" s pripadnicima konstitutivnih naroda u entitetskim, kantonalnim i lokalnim organima izvršne vlasti i sudskim i tužilačkim organima prema popisu iz 1991. godine. Ustavne promjene koje je nametnuo visoki predstavnik, za razliku od drugih zakonodavnih, izvršnih i pravosudnih organa, ne predviđaju mogućnost kandidiranja iz reda "ostalih" na funkcije predsjednika i potpredsjednika entiteta. Slično je rješenje i za institucije entitetskih ombudsmanajer se i za njih predviđa isključivo participacija predstavnika konstitutivnih naroda.

LITERATURA

Knjige, članci, priručnici:

1. Ademović, Nedim., Marko Jozeph., Marković, Goran (2012). Ustavno pravo BiH, Sarajevo: Fondacija Konard Adenauer e. V.
2. Reynolds, Andrew., Reilly, Ben (1999). Oblikovanje izbornog sistema. Sarajevo: Rabic.
3. Ballestrem, Carl (1998). Narodni suverenitet u ustavnoj državi. Zagreb: Politička misao. Vol XXXV, broj 3.
4. Bartelson, Jens (2006). The Concept of Sovereignty Revisited, „The European Journal of International Law“, Vol. 17, No. 2.
5. Bečka konvencija o pravu ugovora, član 6. O načelima međunarodnog prava u ustavnom sistemu Bosne i Hercegovine vidi više: Begić, Zlatan (2012). Opšta načela međunarodnog prava u ustavnom sistemu BiH. Zenica: Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici.
6. Beetham, David (1998) Democracy: Key Principles, Institutions and Problems, InterParliamentary Union, Democracy, It's Principles and Achievement, Geneva: Inter-Parliamentary Union.
7. Begić, Kasim I. (1997). Bosna i Hercegovina od Vencove misije do Daytonskog sporazuma. Sarajevo: Bosanska knjiga.
8. Begić, Zlatan (2011). Međunarodni demokratski standardi u izbornom sistemu Bosne i Hercegovine. Ustavno pravni razvoj BiH. Tuzla: Zbornik radova Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli.

9. Čaušević, Dženana (2005). Pravno-politički razvitak Bosne i Hercegovine . Sarajevo: Dokumenti sa komentarima, Magistrat.
10. Čović, Š., Poslovno pravo, Pravni fakultet, Sarajevo, 2004.
11. Ćirić, Jovana (2008). Suverenitet u savremeno doba, „Filozofija i društvo“, Beograd: Univerzitet u Beogradu.
12. Dahl, Robert A. (1998). On Democracy. New Haven, CT: Yale University Press.
13. Dedić, Sead (1998). Lokalna samouprava u Federaciji Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta Sarajevo.
14. Dedić, Sead (2005). Socijalno pravo. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta Sarajevo.
15. Dmičić, Mile (2008). Lokalna samouprava u ustavnim promjenama u BiH. Banja Luka: Platforma BiH ustavne promjene u BiH.
16. Duraković, Nijaz (2007). Uporedni politički sistemi. Sarajevo: Pravni fakultet u Sarajevu.
17. Duvnjak, Nedžad (2004). Razvoj ustavnosti u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
18. Đurđev, Aleksandar (2003). Lokalna samouprava. Novi Sad: Pravni fakultet, Centar za izdavačku djelatnost.
19. Festić, Raifa (1998). Opća historija države i prava. Sarajevo: Studentska štamparija Univerziteta.
20. Festić, Ibrahim (2003). Raspodjela zakonodavne nadležnosti između federacije i federalnih jedinica. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Centar za naučno-istraživački rad, izdavačku djelatnost i pravne klinike.

21. Festić, Ibrahim (2004). Rat, mir i pravo u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu-Centar za naučno-istraživački rad, izdavačku djelatnost i pravne klinike.
22. Festić, Ibrahim (2004). Uprava, vlast i zakonitost. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
23. Gavrić, Saša., Banović, Damir., Krause, Christina (2009). Politički sistem - Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine – izabrani aspekti. Sarajevo: CPS BiH.
24. Hartley, Trevor C. (1998). Osnovi prava Evropske Zajednice-Uvod u ustavno i upravno pravo Evropske Zajednice. Sarajevo
25. Ibrahimagić, Omer (2012). Bosanski identitet i suverenitet. Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu.
26. Imamović, Enver (1995). Korijeni Bosne i bosanstva. Sarajevo.
27. Imamović, Mustafa (1998). Historija Bošnjaka. Sarajevo: Preporod.
28. Imamović, Mustafa (1998)). Historija Bošnjaka. Sarajevo: Bošnjačka zajednica kulture “Preporod”.
29. Imamović, Mustafa (2003). Historija države i prava Bosne i Hercegovine, III izdanje. Sarajevo: Magistrat.
30. Imamović, Mustafa (2005). Predavanja iz opće povijesti prava i političkih institucija,. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
31. Imamović, Mustafa (2006). Osnove upravno-političkog razvitka i državopravnog položaja Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
32. Imamović Mustafa (2006). Uvod u historiju i izvore bosanskog prava. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.

33. Imamović, Mustafa (2010). Sarajevo: Zemaljski statut u ustavnoj historiji Bosne i Hercegovine.
34. Jalimam, Salih (2008). Državnopravni razvitak Bosne i Hercegovine. Zenica: Univerzitet u Zenici.
35. Kamberović, Husnija (2013). „Povodom sedamdeset godina od Prvog zasjedanja ZAVNOBIH-a“. Sarajevo: Historijska traganja, Institut za istoriju.
36. Karčić, Fikret (2004). Pravni tekstovi-odabrani izvori za Opću historiju države i prava, odabrao Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
37. Kazazić, Vesna., Defterdarević-Nadaždin Mirjana., Kotlo, Rebeka (2009). Ljudska prava – praktikum. Mostar: Centar za ljudska prava.
38. Keller, Helen., Marti, Cedric (2016). Reconceptualizing Implementation: The Judicialization of the Execution of the European Court of Human Rights' Judgments, *The European Journal of International Law*, vol. 26, br. 4.
39. Krijan, Pero (2002). Komentar Zakona o upravnom postupku. Sarajevo: OSCE, Ured za demokratizaciju.
40. Kunić, Petar (2008). Upravno pravo - opći i posebni dio. Banja Luka: Pravni fakultet.
41. Landman, Todd (2003). *Map-Making and Analysis of the Main International Initiatives on Developing Indicators on Democracy and Good Governance*, Essex: University of Essex.
42. Lukić, Radomir., Košutić, Budimir (1999). *Uvod u pravo*. Beograd: Službeni list SRJ.
43. Ljubić Tatjana., Davor, Marko (2009). *Izbori i izborni sistem, Uvod u politički sistem Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Izabrani aspekti, SOC i FKA.

44. Malcolm, Noel (2011). Povijest Bosne. Sarajevo: Buybook.
45. Miličević, Neđo., Pašić, Hilmo., Zlokapa, Zdravko., Štitić Anton (1999). Lokalna samouprava u BiH.
46. Miličević, Neđo (2000). Ljudska prava. Sarajevo: Magistrat.
47. Miličević, Neđo (2001). Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine i biračko pravo građanina. Sarajevo: Pravni centar Fonda Otvoreno društvo.
48. Muftić- Bakšić Jasna (2002). Sistem ljudski prava. Sarajevo: University Press, Magistrat.
49. Mujakić, I. Muhamed (2010). Pravni institut u Bosni i Hercegovini Sarajevo (Law Institute in Bosnia and Herzegovina. Sarajevo.
50. Nuhodžić, Lejla (2013). Priručnik pojmova i izraza najčešće korištenih u jeziku pravnih propisa institucija BiH. Sarajevo: Sarajevo Publishing.
51. Ozer, Atila (2004). Država. Sarajevo: Rabic.
52. Pajvančić, Marjana (2012). Pasivno biračko pravo; Izbori u domaćem i stranom pravu. Beograd: Institut za uporedno pravo.
53. Plevnik, Danko (1997). Smisao Bosne: Vodič u Hag za autostopere. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
54. Politička participacija u Bosni i Hercegovini (2012). Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar.
55. Pravni leksikon (2007). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
56. Perić, Berislav (1994). Država i pravni sustav. Zagreb: Informator.
57. Pobrić, Nurko (2000). Ustavno pravo. Mostar: Slovo.
58. Saltaga, F., Sociologija, Pravni fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 1999.

59. Sadiković, Ćazim (2004). Politički sistemi. Sarajevo: Pravni fakultet.
60. Sadiković, Elmir (2019). Subnacionalni konstitucionalizam i demokratija. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
61. Specijalni izvještaj o zastupljenosti konstitutivnih naroda i ostalih u institucijama, upravnim organizacijama i regulatornim tijelima Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine (prema budžetskim jedinicama), sa izuzetkom policijsko-sigurnosnih struktura, (2020). Banja Luka.
62. Šarkić, Srđan., Popović, Dragoljub (1996). Veliki pravni sistemi i kodifikacije. Beograd: "Draganić".
63. Tadić, Mato (2010). Upravno i radno pravo prema programu pravosudnog ispita. Sarajevo: "Službeni list BiH".
64. Tadić, Mato (2012). Ustavni sustav i ustroj pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Sarajevo.
65. Trnka, Kasim (2000). Konstitutivnost naroda. Sarajevo: Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca.
66. Trnka, Kasim (2006). Ustavno Pravo. Sarajevo: Fakultet za javnu upravu.
67. Trnka, Kasim., Milićević, Neđo., Simović, N., Miodrag., Dmičić, Mile (2004). Komentar Ustava Federacije BiH i Ustava Republike Srpske. Sarajevo: Centar za promociju civilnog društva.
68. Visković, Nikola (1996). Država i pravo. Sarajevo: Univerzitetska knjiga.
69. Vrban, Duško (2003). Državo i pravo. Zagreb: Godlen marketing.

70. Vukadinović, Radovan (1980). Međunarodni politički odnosi. Zagreb: Politička kultura.
71. Zlokapa, Zdravko, i dr. (2017). Kocka do kocke, dobro je graditi, modeli organizacije lokalne samouprave. Banja Luka: Razvojna agencija EDA.
72. Žorž, Korm (1977). Multikonfesionalne zajednice. Sarajevo: Svjetlost.

Pravni akti:

1. Evropska konvencija o ljudskim pravima
2. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi
3. Izborni zakon
4. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima,
5. Ustav BiH
6. Ustav FBiH
7. Ustav RS
8. Ustav SFRJ
9. Zakon o principima lokalne samouprave Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH 51/06
10. Zakon o osnovama lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH 6/95

Sudska praksa:

1. Predmet Sejdić i Finci protiv BiH (aplikacija 27996/06 i 34836/06),
2. Presuda Pilav protiv Bosne i Hercegovine, br. 41939/07.
3. Predmet Zornić protiv Bosne i Hercegovine, br. 3681/06.

Internet izvori:

1. <http://www.predsjednistvobih.ba/>, datum pristupa 20.12.2020
2. <https://hamdocamo.wordpress.com/2012/06/07/hamdo-camo-sjecanja-na-genocid-u-r-bih/>, datum pristupa 21.12.2020
3. https://www.visitmycountry.net/bosnia_herzegovina/bh/index.php/drzavno-uredenje/28-vmc/drzavno-uredenje-bih/234-administrativna-podjela, datum pristupa 23.12.2020
4. <https://parlamentfbih.gov.ba/v2/bs/>, datum pristupa 24.12.2020
5. <https://www.parlament.ba/>, datum pristupa 26.12.2020
6. <http://vijeceministara.gov.ba/>, datum pristupa 27.12.2020
7. <https://www.narodnaskupstinars.net/>, datum pristupa 28.12.2020
8. <https://www.capital.ba/>, datum pristupa 29.12.2020

9. <https://balkans.aljazeera.net teme/2016/11/15/finci-presuda-sejdic-finci-prerasla-u-hrvatsko-pitanje?gb=true>, datum pristupa 30.12.2020

10. <https://www.slobodnaevropa.org/a/slucaj-pilav-pred-strazburom-kako-bih-diskriminise-svoje-gradjane/25130759.html>, datum pristupa 31.12.2020

11. www.magazinplus.eu, datum pristupa 31.12.2020

POPIS GRAFIKONA

Grafikon		16.
Spol.....	64	
Grafikon 17.		
Dob.....	65	
Grafikon 18. Najviša završena razina obrazovanja.....	66	
Grafikon 19. Nacionalna pripadnost uzorka.....	67	
Grafikon 20. Izbor nacionalne opredjeljenosti Ostalih.....	68	
Grafikon 21. Koncept konstitutivnosti.....	69	

Grafikon 22. Jeste li nekada doživjeli diskriminaciju na osnovu Vaše nacionalne opredjeljenosti?.....	70
Grafikon 23. Da li ste upućeni u trenutna dešavanja političke scene u BiH?.....	71
Grafikon 24. Stav ispitanika o stanju u BiH.....	72
Grafikon 25. Ko je, po Vašem mišljenju, osnovni krivac za trenutno stanje u BiH?.....	73
Grafikon 26. Uticaj rata na ispitanike.....	74
Grafikon 27. Da li je rat, u Vašem slučaju, prouzrokovao nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti?.....	75
Grafikon 28. Važnost izgradnje povjerenja prema ispitanicima.....	77
Grafikon 29. Smatrate li da su našoj zemlji potrebne reforme na svim nivoima vlasti?....	78
Grafikon 30. Da li bi, po Vašem mišljenju, trebalo napraviti promjene u Dejtonskom sporazumu i Ustavu BiH, kako bi BiH mogla ući u Europsku Uniju?.....	78

POPIS TABELA

Tabela 1. Tabelarni prikaz nacionalne strukture u organima vlasti.....	35-36
Tabela 2. Informacije o anketnom istraživanju.....	62
Tabela 13. Spolna struktura ispitanika.....	63

Tabela ispitanika.....	14.				Dob	64
Tabela ispitanika.....	15.	Obrazovna			struktura	66
Tabela uzorka.....	16.	Nacionalna			pripadnost	67
Tabela konstitutivnosti"?".....	17.	Upoznatost uzorka sa pojmom "koncept				69
Tabela 18. Jeste li nekada doživjeli diskriminaciju na osnovu Vaše nacionalne opredjeljenosti?.....70						
Tabela BiH.....	19.	Upućenost u trenutna dešavanja političke scene u				71
Tabela BiH.....	20.	Stav ispitanika o stanju u				72
Tabela 21. Ko je, po Vašem mišljenju, osnovni krivac za trenutačno stanje u BiH?.....74						
Tabela ispitanike.....	22.	Uticaj rata na				75
Tabela nacionalnosti.....	23.	Nepovjerenje ispitanika prema pripadnicima druge				76
Tabela 24. Važnost procesa izgradnje međusobnog povjerenja između različitih etničkih skupina.....77						

PRILOZI

ANKETNI UPITNIK

Poštovani,

molim Vas da ispunjavanjem ovog upitnika sudjelujete u istraživanju. Vaši odgovori omogućiti će bolji uvid u probleme u vezi odnosa konstitutivnih naroda na ovome području te pomoći u načinima njihova rješavanja. Ovaj upitnik je anonimn i odgovori će biti upotrebljeni isključivo u svrhu ovog istraživanja.

Hvala na saradnji!

1. Starosna dob:

- 18-30 godina
- 30-45 godina
- 45-60 godina
- >60 godina

2. Spol:

- M
- Ž

3. Najviša završena razina obrazovanja:

- Osnovna škola
- Srednja škola
- Prvostupnik (završene 3 ili 4 godine studija)
- Magistar (završenih 5 godina studija)
- Doktorat

4. Nacionalna opredjeljenost:

- Bošnjak
- Srbin
- Hrvat
- Ostali

5. Ako ste na prethodno pitanje odgovori sa „ostali“, molimo vas da u naznačeno polje upišete koja je vaša nacionalna opredjeljenost

6. Da li ste upoznati sa terminom "koncept konstitutivnosti"?

- Da, jesam
- Ne, nisam

7. Jeste li nekada doživjeli diskriminaciju na osnovu vaše nacionalne opredjeljenosti?

- Da, jesam
- Ne, nisam
- Nisam, ali poznajem nekoga ko jeste.

8. Da li ste upućeni u trenutna dešavanja političke scene u BiH?

- Da, pratim politiku
- Ne, nisam upućen/a ali bih volio/voljela znati više
- Ne, politika me ne zanima
- Drugo

9. Generalno govoreći, da li smatrate da stvari u našoj državi idu u pravom ili pogrešnom smjeru?

- U pravom smjeru
- U pogrešnom smjeru
- Ne znam

10. Ko je, po Vašem mišljenju, osnovni krivac za trenutno stanje u BiH?

- Bošnjački političari
- Političari Republike Srpske
- Hrvatski političari
- Svi podjednako
- Društvo
- EU
- Rusija
- Turska
- Drugo

11. Da li je rat iz devedesetih uticao na Vas i Vašu porodicu?

- Da, jeste
- Djelimično jeste
- Ne, nije

12. Da li je rat, u Vašem slučaju, prouzrokovao nepovjerenje prema pripadnicima druge nacionalnosti?

- Da, jeste
- Ne, nije
- Drugo

13. Koliko je za Vas važan proces izgradnje međusobnog povjerenja između različitih etničkih skupina?

- Veoma je važan
- Važan je u manjoj mjeri
- Nije važan
- Ne znam

14. Smatrate li da su našoj zemlji potrebne reforme na svim nivoima vlasti?

- Da
- Ne
- Ne znam

15. Da li bi, po Vašem mišljenju, trebalo napraviti promjene u Dejtonskom sporazumu i Ustavu BiH, kako bi BiH mogla ući u Europsku Uniju?

- Da, promjene su neophodne. Europska Unija bi trebala biti naš cilj.
- Da, promjene su potrebne ali mislim da se ne bismo trebali kretati prema ulasku u EU.
- Ne, promjene neće donijeti ništa dobro.
- Ne znam
- Drugo